

Forventninger til fremtiden

*Betydningen av innvandrerbakgrunn, kjønn
og hatefulle kommentarer for orientering mot
høyere utdanning*

Solveig Sophia Devik

Masteroppgave i sosialt arbeid

OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap

Sammendrag

Hensikt: Hensikten med denne studien har vært å se på betydningen av innvandrerbakgrunn for orientering mot høyere utdanning i sammenheng med kjønn og sosioøkonomisk bakgrunn. Det har også vært et formål å se på betydningen av å oppleve hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn i sammenheng med orientering mot høyere utdanning for unge med innvandrerbakgrunn. Videre om denne betydningen er kjønn. Et siste spørsmål som undersøkes er om forventninger om fremtidig arbeidsledighet betyr noe i sammenheng med orientering mot høyere utdanning for gutter og jenter med innvandrerbakgrunn.

Metode: Artikkelens undersøkelser baserer seg på kvantitative data fra undersøkelsen Ung i Oslo 2018. Det er en tverrsnittsundersøkelse hvor utvalget består av 9005 ungdommer ved videregående skole. Det er utført to sett med lineære multiple regresjoner stratifisert etter kjønn, en for hele utvalget, og en kun for ungdom med innvandrerbakgrunn.

Resultater: 1) Ungdom med innvandrerbakgrunn har oftere forventninger om høyere utdanning når vi sammenligner ungdom med samme karakternivå og sosioøkonomisk bakgrunn. 2) Det er ingen signifikante forskjeller for gutter og jenter når det gjelder betydningen av innvandrerbakgrunn for orientering mot høyere utdanning 3) sosioøkonomisk bakgrunn betyr signifikant mindre for ungdom med innvandrerbakgrunn 4) Det å motta hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn har ingen betydning i sammenheng med orientering mot høyere utdanning, både for gutter og jenter. Samt å forvente å bli arbeidsledig en gang i fremtiden betyr ikke noe for gutter med innvandrerbakgrunn, mens for jenter med innvandrerbakgrunn ble det funnet en negativ sammenheng mellom å forvente arbeidsledighet og orientering mot høyere utdanning.

Konklusjon: Ungdom med innvandrerbakgrunn verdsetter utdanning høyt til tross for lavere sosioøkonomisk status og svakere prestasjoner i skolen. Det kan se ut til at et slikt «innvandrerdrivet» er nokså robust, på tvers av kjønn. Analysene viser også at familiens sosioøkonomiske status har litt mindre betydning for orientering mot utdanning blant unge med innvandrerbakgrunn. Innad i gruppen av unge med innvandrerbakgrunn har det lite å si for orientering mot høyere utdanning om de selv har opplevd negative kommentarer knyttet til etnisitet og religion. Kontrollerer vi for om de er født i Norge trer «innvandrerdrivet» enda litt tydeligere fram, særlig for guttene

Summary

Purpose: The purpose of this study has been to investigate the significance of immigrant background on orientation towards higher education in context of gender and socioeconomic background. An additional purpose has been to investigate the significance of having experienced hateful comments based on minority background in connection to orientation towards higher education for adolescents with immigrant background. Furthermore, if this significance is gendered. A last question being elucidated is to what degree expectations of future unemployment interrelates to orientation towards higher education for males and females with immigrant background.

Methods: The article is based on quantitative data from the Ung i Oslo 2018 (Young in Oslo 2018) study. It is a cross-sectional study with a sample of 9005 adolescents attending secondary schooling. Two sets of linear multiple regressions stratified by gender have been performed, one for the entire sample, and one for only adolescents with immigrant background.

Results: 1) Adolescents with immigrant background expect to attend higher education more frequently when comparing to adolescents with the same grade level and socioeconomic background. 2) There is no significant difference between males and females regarding the significance of immigrant background for orientation towards higher education. 3) Socioeconomic background has significantly smaller impact for adolescents with immigrant background. 4) Receiving hateful comments based on minority background has no significance in interrelation with orientation towards higher education, for neither females nor males. In addition, expectations of future unemployment does not affect for males with immigrant background, but for females with immigrant background there was found a negative relationship between expecting unemployment and orientation towards higher education.

Conclusion: Adolescents with immigrant background value education despite lower socioeconomic status and weaker performance in school. Such “immigrant drive” seemingly appears to be fairly robust, across genders. The analyses also show how family socioeconomic status has somewhat less of an impact on adolescents with immigrant background’s orientation towards higher education. Internally in the adolescents with immigrant background-group experiencing negative comments related to ethnicity and

religion has little impact on orientation towards higher education. Controlling for being born in Norway makes the “immigrant drive” even more apparent, especially for males.

Forord

Denne masteroppgaven representerer slutten på to svært spennende og lærerike år som student ved masterprogrammet Sosialt arbeid ved OsloMet. Med ett avbrudd i midten grunnet fødselspermisjon. Det har både vært en tid preget av «driv», mestringsfølelser og lærelyst, samt svært lite søvn og mye sykdom med en liten en i barnehage.

Jeg vil gjerne benytte anledningen til å takke «mine» forelesere og professorer ved OsloMet for nye kunnskaper og perspektiver på verden. En takk til mine fine medstudenter for mange spennende faglig diskusjoner og hyggelig samvær. Dere har alle fått tankene i sving!

En spesiell takk rettes til alle ungdommene som har deltatt i Ung i Oslo-undersøkelsen.

En stor takk rettes til veilederen min Mira Aaboen Sletten, takk for at du tok deg tid til å gi meg tilbakemeldinger i en hektisk tid for oss begge i slutfasen før innlevering, og for å undervise ved «Ungdataverkstedet» som gjorde veien fra permisjon over i arbeidet med det kvantitative felt lettere. Tusen takk til NOVA for data og skriveplass!

Sist men ikke minst ønsker jeg å takke Nicholas for uvurderlig støtte! Og Simon for å minne meg på at det er andre ting i livet som er viktigere enn masteroppgave. Tusen takk for uvurderlig hjelp til familien som har stilt opp og hentet i barnehagen, lekt og gitt omsorg til Simons mens både pappa og mamma har sittet med innspurten av hver sin masteroppgave samtidig.

Oslo, 15.11.2019

Solveig Sophia Devik

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1	Tema og aktualitet	1
1.2	Relevans for sosialt arbeid.....	2
2	Teoretisk rammeverk og tidligere forskning.....	4
2.1	Orientering mot høyere utdanning, ulike perspektiver og forståelser	4
2.2	Interseksjonalitet.....	5
2.3	Innvandrerbakgrunn og høyere utdanning	7
3	Metodiske overveielser og datakvalitet.....	8
3.1	Reliabilitet	8
3.2	Begrepsvaliditet og konstruksjon av variabler	10
3.3	Etiske hensyn og vurderinger	13
3.4	Analyser.....	14
3.5	Forskjell(ig) nok?	14
4	Funn i artikkelen i lys av kappens rammeverk.....	15
	Litteraturliste	17
	Vedlegg	20
	Forventninger til fremtiden	1
	Innledning.....	2
	Utdanning og sosial ulikhet.....	3
	Enhetskolen og forskjeller i høyere utdanning	4
	Hvorfor orienterer ungdom seg ulikt?	5
	Andre forklaringer for ungdom med innvandrerbakgrunn?.....	6
	Diskriminering og fremtidsorientering.....	7
	Problemstilling og forskningsspørsmål	8
	Data og Metode	9
	Datagrunnlag og utvalg	9
	Avhengig variabel -Orientering mot høyere utdanning	10
	Uavhengige variabler	10
	Analysestrategi	12
	Resultater.....	13
	Orientering mot høyere utdanning blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn	15

Avslutning	20
Litteratur	25
Tabell 1	13
Tabell 2	14
Tabell 3a	15
Tabell 3b	17
Tabell 4a	18
Tabell 4b	19

1 Introduksjon

1.1 Tema og aktualitet

Vi har alle hørt historier om unge i dag som har uendelig med valgmuligheter. Også i utdanningssammenheng. Samtidig finner vi, fortsatt, store ulikheter i hvem som tar høyere utdanning. Kjønn, sosial bakgrunn og innvandrerbakgrunn har betydning for hvilken type utdanning man tar og om man orienterer seg mot utdanning på høyskole og universitetsnivå.

Denne masteroppgaven tar for seg hvordan innvandrerbakgrunn, i sammenheng med kjønn og sosioøkonomisk bakgrunn har betydning for forventninger om høyere utdanning for Oslo-ungdom. I tillegg ønsker jeg å undersøke om det å oppleve hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn har betydning for om ungdom med innvandrerbakgrunn orienterer seg mot høyere utdanning. Ulikhet i skole og utdanning er et tema som det er blitt forsket mye på de siste femti årene. Hvordan barn av innvandrere, og innvandrere, klarer seg i skole og utdanningssammenheng har vært av stor interesse både politisk, i media og i forskersammenheng. Min masteroppgave er et bidrag innenfor dette feltet. Mer spesifikt bidrar oppgaven med nye tall på om ungdom med innvandrerbakgrunn orienterer seg mot høyere utdanning i større grad enn ungdom med norsk bakgrunn. Videre er det ikke like mye forsket på samspillet mellom innvandrerbakgrunn og kjønn, samt sosial bakgrunn i orientering mot høyere utdanning. Sammenhengen mellom det å oppleve hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn og orientering mot høyere utdanning er heller ikke direkte undersøkt kvantitativt.

Masteroppgaven undersøker ikke ungdommers faktiske utdanningsvalg, men tar for seg hvordan de orienterer seg i forhold til høyere utdanning. Hva kan ungdommenes orientering fortelle oss? Orientering mot høyere utdanning gir oss et innblikk i om høyere utdanning er noe de ser for seg som en naturlig del av fremtiden sin. Markus og Nurius (1986) beskriver det som at man gjennom mentale representasjoner ser for seg «possible selves». Hva er mulig for meg? Hvordan vi ser for oss «mulige selv» og fremtidige identiteter henger sammen med den sosiale konteksten rundt. Sosial bakgrunn, kultur og samfunnskontekst spiller en rolle i individets vurdering av personlig potensiale. Mer spesifikt de roller, symboler og bilder en møter både i media og i sine omgivelser er med i etableringen av «mulig selv» (Markus & Nurius, 1986, s954). Det har vist seg at hvilke forestillinger man har om fremtiden sin har betydning både for den innsatsen og de valgene man tar her og nå. (Luycks, 2011). Hva ungdommene ser for seg som mulig i fremtiden har dermed konsekvenser for de handlinger og valg som igjen fører dem dithen.

Hvorfor er det viktig å ha kunnskap om ungdom med innvandrerbakgrunn i utdanningssammenheng? Fordi innvandrere som gruppe oftere er arbeidsledige og har dårligere betalte jobber og det er viktig å sørge for at marginaliserte posisjoner ikke reproduseres. Når vi ser at forventinger til fremtiden er med på å styre innsats og handlingsvalg er det dermed viktig å undersøke forventinger til fremtiden for unge med denne bakgrunnen. Et aspekt ved dette som Prieur (2009) fremmer er at vi har et meritokratisk samfunnsideal; det å ta høyere utdanning sees på som noe svært positivt. Slik vil ungdom med innvandrerbakgrunn som tar høyere utdanning fremstå med positive konnotasjoner. Det har betydning for hvordan innvandrerbefolkningen oppfattes.

Denne masteroppgaven har to deler, først kommer det en Kappe, som skal sette artikkelen inn i en større sammenheng. Her tas det opp mer omfattende teoretiske redegjørelser og drøftelser, i tillegg til mer utdypende metodiske betraktninger, slik som mer utdypende metodekritikk, forskningsetiske problemstillinger samt studiets begrensninger. I tillegg settes temaet i kontekst av sosialt arbeid. I artikkelen kommer oppgavens empiriske undersøkelser samt det redegjøres for tidligere forskning, relevante teorier, forskningsspørsmål opp mot empirien. Artikkelen er et manuskript til Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning.

1.2 Relevans for sosialt arbeid

Som nevnt formes våre forestillinger om fremtiden blant annet av den sosiale konteksten rundt oss og de rollene vi innehar. Derfor kan det å ha en identitet som er knyttet til minoritetsbakgrunn og et spesifikt kjønn ha betydning for individets handlinger.

Forholdet mellom individ og samfunn har vært sentralt i debatter mellom ulike teoretiske og faglige disipliner som gjøres gjeldene innenfor sosialt arbeid helt siden fagets opprinnelse (Levin & Trost, 2005). Hvordan individet og samfunnet påvirker hverandre og henger sammen er det derimot ingen entydige svar på innen fagfeltet (Levin, 2004). Det vil alltid være interessekamper om hvilken kunnskap og hvilke teorier som skal stå sentralt innen fagfeltet og hvilke som får en mer perifer karakter i sosialt arbeid (Payne, 2005). Hvordan forholdet individ og samfunn skal forstås, og om tyngdepunktet skal ligge hos individet eller samfunnet ligger i kjernen av debattene, og det har det gjort helt siden fagets opprinnelse.

Det er særlig to personer som blir trukket fram som pionerer og avgjørende i profesjonaliseringen av sosialt arbeid og opprettelse av sosialt arbeid som eget fagfelt; Jane Addams og Mary Richmond (Levin & Trost, 2005). Mens Addams var opptatt av å se på strukturelle årsaker til sosiale problemer, var Richmond opptatt av «personen i situasjonen»

og av at sosialarbeidere skulle stille en sosial diagnose av personens situasjon. Sistnevnte var inspirert av medisinfaget og argumenterte for at sosialarbeidere skulle stille sosiale diagnoser av personens situasjon på samme måte som medisinske diagnoser stilles innen medisin. Gjennom personlig kontakt med «klienten» skal sosialarbeideren stille en sosial diagnose av personens situasjon. Omgivelsene og samfunnet rundt vil være sentralt i denne diagnostiseringen, men det er individet (s situasjon) som skal «behandles» (Levin, 2004). Addams på den andre siden argumenterte for at om en person har problemer er det et tegn på at noe er i veien med samfunnet. Individuelle lidelser er et symptom på at samfunnet er sykt, ikke personen (ibid). Dermed blir samfunnsendring det sentrale i Addams arbeid.

Denne motsetningen som vi ser mellom Addams og Richmond, mellom hjelp til individer og fokus på samfunnsreform, preger den faglige debatten den dag i dag. Sosialt arbeid i Norge har i stor grad fulgt i Richmonds fotspor, med noen unntak, blant annet på 1970 tallet hvor samfunnsendring sto i fokus for å forbedre menneskers vilkår (Levin, 2004, 42). Det har blitt hevdet at selv om sosialt arbeids mandat kjennetegnes av at det er tosidig, med ansvar for individ og samfunnsendringer, er det det individuelle endringsarbeidet som skjer i praksis (Kleppe, Heggen & Engebretsen 2015). Sosialarbeideren skal fremme sosial rettferdighet både i samfunnet og for enkeltmenneskene de møter på sosial kontorene (Kleppe et al., 2015, 5). Forfatterne hevder at dette har en sammenheng med at politiske ferdigheter ikke er en del av utdanningen innen sosialt arbeid. Dermed blir tosidigheten et ideal, mens det i praksis arbeides med endring på individnivå.

Denne masteroppgaven undersøker strukturelle forskjellighetsmekanismer slik som kjønn, sosioøkonomisk status, diskriminering og innvandrerbakgrunn og hvordan disse virker inn på ungdommenes orientering mot høyere utdanning. Det er dermed fokus på strukturelle sider ved ungdommenes forventinger til fremtiden. Fordi utdanning er svært tett knyttet til samfunns-goder, både materielle og immaterielle er det viktig å dokumentere hvilke grupper som er underrepresentert innenfor høyere utdanning. Det er viktig å få innsikt i hvordan individuelle valg bidrar til å reprodusere strukturelle forskjeller. Samtidig er det viktig å påpeke at høyere utdanning ikke er løsningen for alle. En har ulike livsbetingelser knyttet til sosiale kategorier, på godt og vondt. Det er ikke min intensjon å tillegge det å ha høyere utdanning en høyere verdi enn ikke å ha det. Eller å se på det som et like stort gode for alle, men det er et problem når det er systematisk knyttet til strukturelle forskjeller.

Funnene i denne oppgaven kan gi kunnskap som setter fokus på samfunnsendring; i hvordan vi ser på og forstår unges valgmuligheter og utdanningsaspirasjoner. Mer konkret på

individnivå hvordan man som (sosial)arbeider i møte med unge kan være med på å bevisstgjøre dem om hvordan kontekstuelle og individuelle begrensninger vil kunne ha en betydning for orientering mot fremtiden. Slik at man muligens kan ta bort noe av presset som mange unge føler på i dag, hvor forestillinger om at man står alene, og dermed ansvarlig, på (utdannings)vei. Samt å aktivt arbeide mot diskriminering, og stereotypiske roller for ungdom basert på minoritetsbakgrunn og kjønn. Slik at alle opplever å ha like mulighetsrom til å utfolde seg, uavhengig av sosiale kategorier og roller. På et samfunnsplan handler det om å justere fortellingen om ungdommer i dag som helt «frisatte», samt bekjempe diskriminerende stereotyper og sette inn politiske tiltak for å minske sosiale forskjeller i utdanningssammenheng.

2 Teoretisk rammeverk og tidligere forskning

2.1 Orientering mot høyere utdanning, ulike perspektiver og forståelser

Hva er det som er avgjørende når ungdommene i dag orienterer seg i sin fremtidige utdannelsesvei? Er de individuelle vurderinger ungdommene tar tuftet på personlighet, interesser og evner, eller er det sosiale mønstre og mulighetsstrukturer som er avgjørende for ungdommenes vei videre? Som nevnt i første avsnittet er hva man ser på som mulig knyttet til den sosiale konteksten man lever i. I fagdebatter er det mange ulike perspektiver og teoretiske forståelser som fanger opp spørsmål om hvordan vi skal forstå unges (identitets)utvikling og avgjørelser. De siste tidene har debattene handlet om hvordan forstå individ og samfunnsstrukturer og sammenhengen mellom disse, og hvordan man kan forstå endring i samtiden vi lever i. Krange & Øia mener det går et skille mellom de som fokuserer på kontinuitet i samfunnsutviklingen og de som hevder det har skjedd et brudd med moderniteten (Krange & Øia, 2005).

Beck (1992) og Giddens (1990, 1991) er blant teoretikere som har fått store gjennomslag for sine samtidsdiagnoser og som hevder at vesten har gjennomgått så store samfunnsendringer at det er snakk om et brudd med moderniteten. Vi har dermed å gjøre med en ny (sen)modernitet, med helt andre premisser og logikker, og det fremste kjennetegnene individualisering. I forhold til oppgavens tema er det tankene deres rundt identitet som tas opp, fordi det får følger for hvordan man forstår orientering og aspirasjoner i utdanningskontekst. Den økte individualisering medfører at identitet ikke lenger henger sammen med bakenforliggende sosiale strukturer, slik som kjønn, sosial bakgrunn og etnisitet. Identitet er heller en refleksiv prosess, noe vi forteller gjennom våre handlinger og valg. Individualiseringen fører også med seg at sosiale posisjoner og strukturer ikke lenger

begrenser og gir muligheter for individet når en orienterer seg i utdanningsammenheng; det er opp til ungdommene selv gjennom de mange valgene man tar undervis i sitt skoleløp. Ungdommers orientering forstås i stor grad dermed uten føringer fra sosiale forhold slik som sosial klasse/bakgrunn, kjønn og etnisitet.

På den andre siden har du de som argumenterer for at så dyptgripende samfunnsendringer ikke har funnet sted. Det er blitt reist kritikk av samfunnsanalyser, slik som Giddens, som har beskrevet samtiden (nesten) fri for strukturelle bindinger og med en helt ny form for logikk. Grader av endring er en bedre beskrivelse på utviklingen enn et brudd hevder Furlong et al. (2011). Forskjellen ligger mye i hvilket fokus man har. Det er også blitt hevdet at fortellingen om det frisatte individet tilslører sider ved de unges liv, både individuelle og kontekstuelle, som begrenser denne friheten (Illeris et al. (2009). Diskurser om at individuelle handlinger og valg er det som er avgjørende for fremtidig posisjon og suksess står sterkt innen utdanningsinstitusjonen. Slik gis det inntrykk av at (utdannings)forskjeller er rettferdige, og det er opp til de unge selv å ta (riktige) valg, uten støtte i tradisjon og sosial bakgrunn. Slik individualiseres ansvaret for å (mis)lykkes (ibid).

Denne masteroppgaven fokuserer på strukturelle sosiale kategorier slik som kjønn, sosial bakgrunn og innvandrerbakgrunn og hvordan disse har betydning for orientering mot høyere utdanning. Det er dermed en analyse som ser på strukturelle sider ved ungdommens handlinger og valg. At identitet og orientering mot fremtidig utdanning bærer preg av tidens individualiseringsprosesser, og at individuelle preferanser og egenskaper også kan overskride sosiale kategorier kan kombineres med dette, men er ikke i fokus i denne sammenheng.

2.2 Interseksjonalitet

Denne oppgaven er inspirert av perspektiver og forståelser på ulikhet som ofte knyttes til begrepet interseksjonalitet. Interseksjonalitet handler om det problematiske skjæringsfeltet mellom identitet og forskjell (Gressgård 2013, s64).

De som benytter begrepet ønsker å fange opp hvordan sosiale kategorier, slik som kjønn, sosial bakgrunn, seksuell legning, etnisitet kan påvirke personers leve- og livsvilkår (Nielsen, 2014, s. 27). Et hovedpoeng innenfor interseksjonelle analyser er at for å kunne forstå og forklare sosial ulikhet må man anerkjenne at individer inngår i forskjellige maktstrukturer samtidig (Orupabo, 2014). Interseksjonalitet utgjør ikke en ny universell maktteori, men kan heller sees på som et analytisk perspektiv som fokuserer på viktigheten av å undersøke hvordan sosiale kategorier og hierarkier inngår i et samspill (Mørk, 2005). Begrepet fremhever at kategoriernes effekter ikke kan forstås løst fra hverandre (Staunæs

& Søndergaard, 2006). I sammenheng med denne oppgavens tema handler det om å se på hvordan innvandrerbakgrunn, kjønn og sosial bakgrunn virker sammen og gis betydning i utdanningssammenheng. I kontekst av skolen, finnes det ulike måter å være jente og gutt på basert på innvandrerbakgrunn og sosial bakgrunn? Betyr det å ha innvandrerbakgrunn noe ulikt for gutter og jenter i orientering mot høyere utdanning?

I den klassiske tilnærmingen til interseksjonalitet har det særlig vært fokus på hvordan svarte kvinner opplever mer diskriminering gjennom ulike diskrimineringslover og politiske tiltak (Crenshaw, 1989). De sosiale tiltakene og lovene som skulle beskytte mot diskriminering så kun ett diskrimineringsgrunnlag av gangen, slik ble (makt)forskjeller innad i gruppene ignorert. Svarte kvinner har en marginal plassering både innen kategorien kvinne og i kategorien svart, og dermed også innad i feministiske bevegelser og antirasistiske grupper (Crenshaw, 1989; 1991).

I nyere nordisk forskning har det vært utbredt med en poststrukturalistisk tilnærming til begrepet, som betyr at man forstår sosiale forskjeller og maktstrukturer som avhengig av situasjon og kontekst. Det er ikke til enhver tid gitt hvilke kategorier og posisjoner som besitter mest makt og gir ulike livsbetingelser. Hvilke kategorier som er sentrale å trekke frem som forskjellighetsskapende i sin forskning vil dermed variere etter tilfelle (Orupabo, 2014).

Jeg har i denne oppgaven en poststrukturalistisk analytisk tilnærming og forståelse av interseksjonalitet. Det vil si at de sosiale kategoriene jeg ønsker å undersøke må sees i kontekst av skole og utdanning, og av omgivelsene Osloungdommene er en del av, deriblant media og det offentlige rom. Jeg har på forhånd valgt ut hvilke kategorier jeg ønsker å undersøke, nemlig innvandrerbakgrunn, kjønn, samt sosioøkonomisk bakgrunn. Det er dermed ikke en helt åpen tilnærming hvor man ser på hvilke forskjeller og kategoriene ungdommene selv gjør relevante i skolekonteksten. Det er ikke mulig med en kvantitativ metode, og heller ikke intensjonen min. Jeg har valgt å fokusere på disse kategoriene fordi de står sentralt i den offentlige diskus(jonen) rundt hva som skaper ulikheter i utdanning.

En hypotese her kunne være at det er særlig gutter med innvandrerbakgrunn som møter flere fordommer i kontekst av skolen. Det ønsker jeg å undersøke i denne artikkelen. En norsk studie (Rogstad, 2016) fant at til dels kan frafall fra utdanning blant minoritetsgutter forklares gjennom diskriminerende praksiser i majoritetssamfunnet. Det fremsto for dem som lite meningsfullt å satse på utdanning når de forventet at de ikke ville kunne få bruk for den i fremtiden (de forventet å bli diskriminert i fremtiden). Frafallsstatistikken peker på at

kombinasjonen gutt og innvandrer øker sannsynligheten for frafall, og Rogstad konkluderte i sine kvalitative studier med at noe av forklaringen ligger i det overnevnte (ibid).

2.3 Innvandrerbakgrunn og høyere utdanning

Det er gjennomført en del studier som tar for seg hvordan ungdom med innvandrerbakgrunn gjør det i norsk skolesammenheng. Det er blitt brukt litt ulike definisjoner når man måler en slik bakgrunn, det er de som har sett spesielt på ungdom med ikke vestlige bakgrunn, skilt mellom andre generasjon og første generasjonsinnvandrere, eller delt inn etter landbakgrunn. I sammenheng med orientering mot høyere utdanning viser det seg at hvor lenge man har bodd i Norge, sosioøkonomisk bakgrunn, karakternivå og kjønn spiller en rolle i orienteringen mot høyere utdanning (Bakken & Hyggen, 2018). Det er dermed en del av analysene mine. Bosted og skole har vist seg å ikke ha betydning for ungdom med innvandrerbakgrunns skoleprestasjoner og utdanningsdriv (ibid). Det ble kontrollert for bydel i analysene mine (samt at jeg i tillegg grupperte i fire grupper basert på innvandrerthet), men det viste seg heller ikke å ha signifikant effekt på de andre variablene. Slik jeg ser det er det en utfordring at jeg i analysene opererer med en svært heterogen gruppe når jeg ser på ungdom med innvandrerbakgrunn. Dette adresserer jeg i metodekapittelet her i kappen, og det henger blant annet sammen med hvilken informasjon om elevene jeg har fått tilgang til fra NOVA. I regresjonen blir det kontrollert for om en er født i Norge eller ikke, blant ungdom med innvandrerbakgrunn, og dette gjør at vi kan skille mellom første og andre generasjonsinnvandrere. Hvilke landbakgrunn ungdommene har, hvordan de kom til Norge (kom de som enslige asylsøkere eller på grunn av foreldres arbeid?), samt skolesystemet i landet foreldrene eller de selv kommer fra er det ikke noe kunnskap om, men man kan tenke seg at dette vil ha betydning for unges utdanningsorientering. Hvilke integreringstiltak som har møtt dem i Norge vil og kunne ha betydning for hvordan ungdommene presterer og orienterer seg i det norske utdanningssystemet. Kunnskap om disse forholdene er ikke en del av analysene, da innhenting av denne informasjonen ikke er mulig innenfor rammene av denne oppgaven. Men det gjør at det er sider ved det å ha innvandrerbakgrunn som kan ha betydning for orientering mot høyere utdanning som ikke blir forklart. Mine analyser baserer seg på tidligere forskning omkring innvandrerbakgrunn, kjønn og sosioøkonomisk bakgrunn i sammenheng med høyere utdanning, og jeg ønsker å se hvordan kjønn samvirker med innvandrerbakgrunn i sammenheng med orientering mot høyere utdanning. I tillegg ønsker jeg å teste ut noen nye antakelser omkring hva som kan ha betydning for innvandrerungdom og orienteringen. Her er det snakk om det å motta hatefulle kommentarer basert på

minoritetsbakgrunn og om dette har betydning for unge med innvandrerbakgrunns orientering mot høyere utdanning. Samt om forventinger om fremtidig arbeidsledighet har betydning for orienteringen.

3 Metodiske overveielser og datakvalitet

Nå en skal vurdere metoden og dermed kvaliteten på et (kvantitativt) forskningsprosjekt er det særlig to begreper som står sentralt nemlig, reliabilitet og validitet.

3.1 Reliabilitet

Reliabilitet handler om påliteligheten til dataene som er samlet inn. Det er snakk om selve kvaliteten på målingene som gjøres, hvor presist og nøyaktig er en i innhenting av data? (Ringdal 2013, s96; Johannesen m.fl 2016, s36). Forskning med høy reliabilitet har små tilfeldige målefeil. En utbredt metode for å undersøke og oppnå dette er å sjekke om samme undersøkelse gir samme resultater ved gjentatte målinger (ibid).

Denne masteroppgaven og artikkelen baserer seg på datamaterialet fra spørreundersøkelsen Ung i Oslo 2018. Jeg har ikke hentet inn dataene til analysene selv og det er ikke mulig å gjennomføre gjentatte målinger med samme måleinstrument for å undersøke om en får like resultater som presentert her. Samtidig gjennomføres Ung i Oslo hvert tredje år, dermed kan man se om store variasjoner i resultatene, som ikke virker å ha sammenheng med endringer hos elevene, kan skyldes målefeil og slik vurdere reliabiliteten. Det er Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet som har ansvaret for gjennomføringen av spørreundersøkelsen i samarbeid med landets syv regionale kompetansesentre innen rusfeltet (KoRus). NOVA som har det overordnede faglige ansvaret for undersøkelsen har gjennomført lignende undersøkelser helt tilbake i 1980-tallet og frem til i dag. Siden 2010 har de i samarbeid med KoRus gjennomført Ungdata-undersøkelsene, som Ung i Oslo er en del av. Målet med en felles undersøkelse for alle kommuner i landet var å skape et kvalitetssikret og standardisert system for lokale spørreskjemaundersøkelser i hele Norge (Ungdata, 10.08.16 & Ungdata, 23.08.18). Dermed har både NOVA og KoRus lang erfaring med spørreundersøkelser til ungdom, de er faglig anerkjent og har utviklet kvalitetssikrede og standardiserte måleverktøy for dette, de er i tillegg åpne om sine metoder som viser at innhenting av datamaterialet skjer på bakgrunn av systematisk og bevisste metodevalg. Informasjon rundt dette ligger tilgjengelig for alle på nettstedet Ungdata.no. Utover dette renser NOVA i tillegg alle datafilene i Ungdataundersøkelsene, slik at useriøse besvarelser ekskluderes fra datasettet og dermed også analysene (Frøyland, 2017). Alt i alt

tyder dette på høy kvalitet i målingen og innhenting av dataene og dermed høy grad av reliabilitet.

Samtidig vil det i alle undersøkelser være målefeil tilstede (Ringdal, 2013, s. 97). Det er viktig å påpeke noen trekk ved datamaterialet som benyttes her og som kan påvirke påliteligheten. I tidligere Ungdata-undersøkelser har en funnet at responsratene faller utover i spørreskjemaet (Elstad, 2010). Det problematiske ved dette frafallet var at det var sosialt skjevt. De lange spørreskjemaene er best egnet for de mest ressurssterke, mens de med svake norskkunnskaper og lavere sosial status tenderer til å falle lettere fra utover i undersøkelsen konkluderte Elstad med da han evaluerte Ung i Oslo 2006-undersøkelsen. Ungdata-undersøkelsene har siden den gang blitt revidert hvor et av målene nettopp var å fange opp denne problematikken, og dermed er undersøkelsen blitt betydelig kortere. I tillegg har Ung i Oslo-undersøkelsen fra 2018 tre moduler i slutten av spørreskjemaet. For å begrense omfanget av undersøkelsen skal hver modul gå til en tilfeldig tredel av utvalget. Ingen av mine variabler ligger i noen av de siste modulene og dermed i slutten av spørreskjemaet, men spørsmålene som til sammen skal måle hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn er blant de siste spørsmålene som stilles i grunnmodulen. I forhold til mine analyser kan det tenkes at ungdommer med innvandrerbakgrunn med svakere norsk-kunnskaper har falt underveis i undersøkelsen. Spørsmålet som danner utfallsvariabelen i analysene ligger rett over halvveis i spørreskjemaet og i 2018 Ung i Oslo-undersøkelsen var det så mange som 82 prosent av samtlige deltagere som svarte også på de siste spørsmålene i undersøkelsen (Bakken, 2018). I tillegg avga 429 respondenter så få svar at de ble tatt ut av datafila, og 191 ble tatt ut etter «vask» av filen.

Mens avsnittet over viser til utfordringer rundt frafall av deltakere underveis i spørreundersøkelsen, skal det her kort redegjøres for hvem som særlig ikke kommer så langt som til undersøkelsen overhode. Grupper som er underrepresentert i spørreundersøkelsen er lærlinger, elever som har sluttet på videregående og elever med mye fravær. Hvordan kan dette påvirke mine analyser? Ungdom med innvandrerbakgrunn går sjeldnere på yrkesfag. Derimot er gutter med innvandrerbakgrunn overrepresentert i frafall fra videregående skole. Ser vi på hva som kjennetegner de som går på yrkesfag, har sluttet på videregående skole og som har mye fravær kan respondentene i denne analysen ha en litt høyere orientering mot høyere utdanning i utvalget enn blant ungdom i Oslo generelt. Det kan i tillegg tenkes at de mest motiverte blant ungdom med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i undersøkelsen. Dette kan bidra til å forsterke et innvandrer-driv. Resultatene må sees i lys av dette.

Ung i Oslo 2018 er en tversnittundersøkelse, som gjør det mulig å gi et øyeblikksbilde; analyser som benytter et slikt design kan ikke si noe direkte om årsakssammenhenger og retninger, og heller ikke om endringer over tid. En annen utfordring med denne typen datamateriale er at sammenhenger en finner kan skyldes konfunderende og spuriøse korrelasjoner (Skog, 2005, s74). Man har ikke all bakenforliggende informasjon til å unngå dette. Men gjennom å ta med kontrollvariabler i analysene kan en løse noe av denne problematikken. I denne analysen er det tatt med kontrollvariabler slik som karakterer, sosioøkonomisk bakgrunn og om man er født i Norge (kun til de med innvandrerbakgrunn) som basert på at tidligere studier har vist å henge sammen med orientering mot høyere utdanning.

Samtidig ønsker jeg å påpeke at det kan være forskjeller innad i gruppen med innvandrerbakgrunn mellom de som har opplevd høy grad av hatefulle kommentarer og de som ikke har opplevd dette i like stor grad, som det ikke er tatt høyde for i analysene. Det kan både være bakenforliggende og konfunderende sammenhenger som kan påvirke sammenhengen med orientering mot høyere utdanning. Her tenker jeg blant annet på at det kan være at de som blir diskriminert oftere kommer fra familier med få ressurser og land med mindre utbygd utdanningssystem. Dette kan være en bakenforliggende faktor til lavere orientering mot høyere utdanning. En rapport fra SSB som sammenligner mennesker med bakgrunn fra ti ulike land viser at det særlig er de som kommer fra Somalia som opplever å bli diskriminert (Tronstad, 2009). Dette kan også handle om de ulike landenes rykte.

Alt i alt viser at vi aldri kan være helt sikre, eller trekke for bastante konklusjoner basert på denne typen datamateriale.

3.2 Begrepsvaliditet og konstruksjon av variabler

Validitet viser til forskningens gyldighet, om en faktisk måler den en ønsker å måle (Ringdal, 2013, s96-97). En forutsetning for at forskningen skal være gyldig og valid er en høy grad av pålitelighet (reliabilitet). For å vurdere gyldigheten til forskningen må en i tillegg gjøre en teoretisk vurdering (ibid). Det finnes mange former for validitet, her ønsker jeg å fokusere på begrepsvaliditet. Begrepsvaliditet handler om å vurdere om en måler det teoretiske begrep man ønsker å måle. For å gjøre dette diskuterer jeg de viktigste begrensningene og svakhetene ved noen av de sentrale variablene i analysen. Å grunn av kappens begrensede omfang henvises det til artikkelen for å se hvordan de ulike målene er målt.

Måling av orientering mot høyere utdanning

Utfallsvariabelen er et ganske rett frem spørsmål hvor de som har svart «ja» på spørsmålet om «de tror de kommer til å ta utdanning på høyskole eller universitet» har blitt vurdert som at de orienterer seg mot høyere utdanning. Det er gjennomført en krysstabell for å se hvordan ungdom med ulikt kjønn og innvandrerbakgrunn fordeler seg på svarene før «nei» og «vet ikke» ble sammenslått (se Tabell 1 i vedlegg). Tabellen viser at jenter har størst sannsynlighet for å tro at de vil ta høyere utdanning og de med innvandrerbakgrunn ligger noen prosentpoeng bak de uten denne bakgrunnen med samme kjønnsmonster. Unge som har svart ja er lik i selve resultatdelen av artikkelen og blir ikke beskrevet her. Poenget er å se på om det er noen forskjeller i hvem som har svart vet ikke og nei. Vi ser at det er vanligere for gutter, og ungdom med innvandrerbakgrunn, å svare «vet ikke» enn det er for jenter og de uten innvandrerbakgrunn. Det er dermed mindre kjønnsforskjeller og mindre forskjeller mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn blant de som har svart nei. Om man tolker «vet ikke» som at de er usikre på om de vil ta høyere utdanning og at svaret ligger mellom ja og nei i orientering kan man si at forskjellene mellom gruppene før sammenslåingen er mindre enn etter. Likevel har jeg slått sammen nei og vet ikke fordi jeg ønsker å se på de som er ganske sikre på at de vil ta høyere utdanning, opp mot de som ikke ser på det som en like selvfølgelig del av fremtiden sin.

Måling av innvandrerbakgrunn

Denne artikkelen bruker SSBs mål på innvandrerbakgrunn; å ha to foreldre født i utlandet. Det finnes mange motiver for hvorfor familier og mennesker migrerer til Norge. Det kan være arbeidsrelaterte grunner, eller det kan være mennesker som har vært nødt til å flykte og som har søkt asyl her, det kan være familietilknytning og gjenforening, eller helt andre grunner. Poenget jeg vil få frem her er at unge med innvandrerbakgrunn er en svært heterogen gruppe, med svært ulike forutsetninger og bakgrunnshistorier. Det er de som kommer fra land som har lite utviklet skolesystem, tilhører familier med få ressurser, med analfabetisme og fattigdomsproblematikk og krigstraumer mens det i andre enden er de som kommer fra forhold som ligner de vi har her i Norge og fra land som både ligger nærmere geografisk, kulturelt og språklig. Dette vil selvsagt gi ulike utgangspunkt for hvordan man både greier seg og orienterer seg i den norske skolen.

Så hva er det egentlig denne kategorien forteller oss? Slik jeg ser det gis innvandrerbakgrunn først mening når vi ser det i relasjon til de uten innvandrerbakgrunn. Det er for å sammenligne disse to gruppene kategorien gis mening. Fordi det er en stor interesse, politisk, i media og ellers i offentligheten i å vite «hvordan det går med

innvandrerbefolkningen». Ofte knyttes integrering opp mot det å ta utdanning, og regjeringen har utpekt utdanning som det viktigste virkemiddelet for å unngå at økonomiske og sosiale forskjeller følger etiske skillelinjer (Arbeids- og sosialdepartementet, 2004). Et alternativ kunne vært å dele inn innvandrere i ikke-vestlig og vestlig bakgrunn, eller i landbakgrunn. Men for å lage dette målet trengs mer spesifikk informasjon om ungdommenes og deres foreldres landtilknytning noe jeg ikke fikk tilgang til. Det er derimot en klar majoritet fra ikke-vestlige land av respondentene som utgjør ungdom med innvandrerbakgrunn i denne oppgaven.

Sosioøkonomisk status

I forhold til artikkelens analyser er særlig ett aspekt ved målingen av sosioøkonomisk status som kan være problematisk og som tas opp her. Er spørsmålene i spørreundersøkelsen like gode til å måle den sosioøkonomiske statusen til ungdom med innvandrerbakgrunn som de uten? Muligvis kan en tenke seg at hvor mange bøker en har i hjemmet kan være påvirket av en migrasjonsprosess, og om en har eget soverom kan også henge sammen med hvor mange søsken en har. Takvam Kindts kvalitative studier (2017) peker på noen utfordringer i måling av sosioøkonomisk status for ungdom med innvandrerbakgrunn. Hun viser til at innvandrere ofte opplever nedadgående sosial mobilitet som følge av migrasjon, og det dermed kan virke som det er større avstand mellom foreldrenes og barnas sosiale posisjon enn det som er tilfelle (Kindt, 2017). Familiene som migrerer og som opplever nedadgående mobilitet har fortsatt med seg ressurser som er klassespesifikke fant Kindt ut i sine undersøkelser. Ungdommene opplevde en aktiv involvering i sin utdanning her i Norge som er distinkt for middelklasse, selv om de kategoriseres som tilhørende lav sosial statusgruppe. Denne «feilmålingen» kan usynliggjøre en del ressurser ungdom med innvandrerbakgrunn har som er klassespesifikt, men som da forklares som noe annet. Dette kan være problematisk på flere måter, et aspekt er at utdanningssystemet virker mer mobilt for ungdom med innvandrerbakgrunn når det gjelder målet om å utjevne sosiale forskjeller enn hva tilfelle er. Og at man ikke ser den faktiske betydningen av sosial bakgrunn for ungdom med innvandrerbakgrunn. I denne analysen er det særlig samspeillet mellom kjønn og innvandrerbakgrunn som står i fokus, mens sosioøkonomisk status vies mindre plass. Det kan dog gi utslag i å forhøye innvandrerdrivet, i og med at mange med innvandrerbakgrunn har (målt) lav sosioøkonomisk status.

Måling av hatefulle ytringer og kommentarer

Målet som skal fange opp om ungdommene har opplevd hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn, er basert på ungdommenes egne vurderinger av dette. For nøyere

beskrivelse av selve målet se metodedelen i artikkelen. Man kan tenke seg at akkurat hva hver enkel ungdom ser på som hatefulle kommentarer kan variere. Det er benyttet et samlemål basert på fire spørsmål, men høy indre konsistens (Cronbach alfa; 0.84). Høye korrelasjoner mellom de fire ulike spørsmålene øker sannsynligheten for at målet fanger opp det som det er ment å måle. I tillegg er jeg opptatt av hvordan ungdommene selv opplever sine omgivelser. Om de opplever å få mye hatefulle kommentarer basert på sin minoritetsbakgrunn og om dette får betydning for hvordan de orienterer seg for fremtiden. Men det kan ikke utelukkes at det å ha tilbøyelighet til å tenke negativt kan påvirke både syn på fremtiden og opplevelse av diskriminering.

3.3 Etiske hensyn og vurderinger

Når det gjelder etiske hensyn til innsamlingen ble foresatte til barn under 18 år informert i god tid og de kunne gi beskjed om at barnet ikke skulle delta på undersøkelsen om dette var ønskelig, utover dette var spørreundersøkelsen frivillig og elevene kunne hoppe over spørsmål de ikke ønsket å svare på eller bryte hele undersøkelsen når de ville. Det er velferdsforskningsinstituttet NOVA som har det overordnede ansvaret for at undersøkelsen følger forskningsetiske retningslinjer, lover og regelverk, Og for at dataene er samlet inn og oppbevart på en slik måte at respondentenes integritet og konfidensialitet er ivaretatt (Ungdata. 05.07.2016).

For ungdomsskoleelevene var undersøkelsen anonym, det vil si at det er umulig å identifisere hvilke elever som har deltatt. For elever ved videregående skole ble det samlet inn indirekte personopplysninger som muliggjør å «bakveisidentifisere», i helt spesielle tilfeller, enkelte respondenter gjennom å kombinere svar. Dette ble meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD) og utløst krav til sikker dataoppbevaring og det er derfor også kun navngitte forskere ved NOVA som har tilgang til rådataene (Bakken, 2018). Dette er også bakgrunnen til at jeg ikke får tilgang på landbakgrunnen til informantene. Det datamaterialet jeg har fått tilgang til har ikke så sammensatt informasjon at det er mulig å bakveisidentifisere enkeltpersoner.

Hvordan man gjennomfører sitt forskningsprosjekt har også etiske implikasjoner. En god og synlig metode viser at kunnskapen en har produsert er etisk forsvarlig. Det gjør det mulig for andre å se hvordan informasjonen er hentet inn, hvilke spørsmål er stilt og hvilke metoder og teknikker er benyttet.

I forskning innenfor fagfeltet sosialt arbeid er det viktig å være sensitiv overfor at en ofte omtaler personer og grupper som kan ha en marginalisert plass i samfunnet. Det er viktig

å være seg bevisst hvordan kunnskapen en produserer som forsker påvirker forståelser av mennesker og fenomener.

3.4 Analyser

Analysene i artikkelen starter ut med deskriptiv statistikk for å få oversikt over hvordan ungdommene fordeler seg på utfallsvariabelen og de sentrale variablene, stratifisert for kjønn og innvandrerbakgrunn. Det er både blitt gjort krysstabeller med prosentandeler og sammenligning av gjennomsnitt. For å undersøke om resultatene er tilfeldige eller ikke og kan generaliseres til populasjonen er det utført signifikanstester. Det er brukt Khi-kvadrat-test for krysstabellene, enveis ANOVA-test for gjennomsnittsmålene og t-test for alle variablene i regresjonen (Halvorsen, 2008, s. 190).

For å kunne svare på forskningsspørsmålene er det utført en regresjonsanalyse med lineær sannsynlighetsmodell. Med dikotom utfallsvariabel er forutsetningen for linearitet er brutt, både fordi sammenhengen mellom de uavhengige variablene og den avhengige variabelen ikke er lineær, og fordi forutsetningene om lik varians og normalfordelte residualer ikke holdes (Ringdal, 2013, s. 435-436).

Logistisk regresjon er normalt den foretrukne modellen for dikotom utfallsvariabel av grunnene nevnt i avsnittet over (Almquist et. al., 2015). Men Hellevik (2009) argumenterer for å bruke lineær regresjon også når man har dikotom utfallsvariabel fordi den er mer intuitiv å tolke og dermed lettere å formidle. Å gjøre forskning lett tilgjengelig er et mål for god metode. I tillegg kan det være problematisk å sammenligne odds ratios på tvers av grupper og modeller, om en har ulike uavhengige variabler i analysene fordi odds ratio mellom grupper og modeller kan uttrykke ulik effekt (sannsynlighet), men det kan også uttrykke ulik uobservert heterogenitet (Mood, 2010).

3.5 Forskjell(ig) nok?

I analyser som bruker kvantitative metoder ønsker en gjerne å se om en finner (signifikante) forskjeller eller ikke. Her melder det seg noen metodiske utfordringer som er viktig å adressere. Det kan være lett å finne signifikante forskjeller, dette henger sammen med størrelsen på datamaterialet (Johannessen m.fl., 2016, s. 388-389). Har man store nok grupper vil man lett kunne finne signifikante forskjeller mellom disse, at forskjellen er signifikant sier ikke noe om forskjellen er betydningsfull eller har forskningsmessig relevans (ibid). Hvor stor må en forskjell være for at den skal være relevant og/eller interessant? Dette finnes det ikke noe allment svar på, men vil avhenge av tilfelle (Johannessen m.fl, 2016, s300). Det er noe ethvert forskningsprosjekt må diskutere og argumentere for i sine analyser, og henger blant

annet sammen med fagfelt, teori, problemstilling og tema. Når det gjelder resultatene i denne analysen og om eventuelle forskjeller er relevant og dermed interessante vil dette diskuteres i resultatdelen.

Forskjeller mellom kjønn, sosioøkonomisk status og mellom de med og uten innvandrerbakgrunn har fått mye oppmerksomhet i forskning på høyere utdanning. Utfordringen når en benytter slike store kategorier i sine analyser, er at en kan miste av syne variasjonene innad i kategoriene. Ungdommene som havner i kategorien «med innvandrerbakgrunn» kan ha svært ulike forutsetninger og egenskaper som på hver sin måte kan bidra til at de orienterer seg til eller fra høyere utdanning. Disse mekanismene fanges ikke opp når en ser på denne kategorien samlet. Samtidig får analysene med seg noe av variasjonene når samspillet mellom kjønn og sosioøkonomisk status tas med, samt når det kontrolleres for karakternivå og botid. Hatefulle kommentarer, samt forventning om arbeidsledighet er med for å se om dette kan nyansere innvandrerbakgrunn.

Gjennom å fokusere på forskjeller, kan man lage avstand og distansere seg fra grupper gjennom å fremstille noen som «andre» eller «annerledes». Prieur (2009) kaller dette for «annetgjøring». Språket skaper avstand. Å sortere mennesker ut ifra om de har innvandret til landet eller ikke er en sosial konstruert gruppe. Samtidig er det viktig forske på «innvandrerbakgrunn» fordi det er et så sentralt tema i samfunnet. Da er det viktig å se på hva som faktisk stemmer, sånn som i utdanningssammenheng. Å se på forskjeller kan også bidra til å avdekke myter. Det er dermed viktig å veie nytte opp mot ulemper. I mine analyser vil jeg hevde at nytten ved å bruke en så stor (og heterogen) kategori veier opp for ulempene som er nevnt over.

4 Funn i artikkelen i lys av kappens rammeverk

Her vil de overordnede funnene i artikkelen beskrives kort, og deretter settes i kontekst av rammeverket som er lagt frem her i kappen. 1) Ungdom med innvandrerbakgrunn har oftere forventninger om høyere utdanning når vi sammenligner ungdom med samme karakternivå og sosioøkonomisk bakgrunn. 2) Det er ingen signifikante forskjeller for gutter og jenter når det gjelder betydningen av innvandrerbakgrunn for orientering mot høyere utdanning 3) sosioøkonomisk bakgrunn betyr signifikant mindre for ungdom med innvandrerbakgrunn 4) Det å motta hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn har ingen betydning i sammenheng med orientering mot høyere utdanning, både for gutter og jenter. Samt å forvente å bli arbeidsledig en gang i fremtiden betyr ikke noe for gutter med

innvandrerbakgrunn, mens for jenter med innvandrerbakgrunn ble det funnet en negativ sammenheng mellom å forvente arbeidsledighet og orientering mot høyere utdanning.

I forhold til individualiseringstenen kan ikke denne oppgaven si noe om sosiale bakgrunnsfaktorer har blitt mindre (eller større) over tid. Men funnene i artikkelen indikerer at sosiale bakgrunnsfaktorer fortsatt er med på å forklare forskjeller i forventinger om fremtidig høyere utdanning. Dette er i tråd med tidligere forskning. Innvandrerbakgrunn, sosioøkonomisk bakgrunn og karakterer forklarer mer av guttenes (13,2 prosent) variasjon rundt orientering mot høyere utdanning enn det gjør for jentene (10,6 prosent) (R²). Det er sosioøkonomiske bakgrunn som forklarer mest for guttene i sammenheng med forventinger om å ta høyere utdanning.

For unge med innvandrerbakgrunn betyr kjønn det samme som for unge uten innvandrerbakgrunn, mens sosioøkonomisk bakgrunn betyr signifikant mindre. Dermed ser vi at kjønn, sosioøkonomisk bakgrunn og innvandrerbakgrunn har (noe) ulike betydning for hverandre i sammenheng med forventinger om høyere utdanning. Ser vi på R² og hvor mye undersøkelsen har forklart er det fortsatt mange andre faktorer som spiller inn på forventinger om fremtidig høyere utdanning (det være seg både kontekstuelle og individuelle).

I lys av interseksjonelle forståelser viser analysene at sosioøkonomisk bakgrunn betyr signifikant mer for guttene i utvalget enn jenter. Og aller mest for gutter uten innvandrerbakgrunn. Mens å ha innvandrerbakgrunn kan se ut til å ha en beskyttelse mot lav sosioøkonomisk bakgrunn. En mulig forklaring kan ha med målingen av sosioøkonomisk bakgrunn å gjøre. Under avsnittet om interseksjonalitet ble det fremmet et spørsmål om gutter med innvandrerbakgrunn særlig opplever skolen som lite rasjonelt å satse på. I analysene er det sett på om å motta hatefulle kommentarer og å tro man vil bli fremtidsledig i fremtiden har betydning for orientering mot høyere utdanning for unge med innvandrerbakgrunn. Funnene viser ingen sammenheng for guttene, men for jenter med innvandrerbakgrunn betyr det å forvente arbeidsledighet i fremtiden noe for orienteringen. Dermed er det noe ved det det å være jente med innvandrerbakgrunn som burde undersøkes videre i denne sammenheng.

Som sosialarbeider er det viktig å forstå hvordan konteksten og den komplekse sammenvevingen av ulike sosiale kategorier kan virke inn på unges forventinger til fremtiden. Samt å arbeide mot diskriminerende og stereotypiske praksiser både på individ og samfunnsnivå.

Litteraturliste

- Almquist, Y. B., Ashir, S. & Brännström, L. (2015). *A guide to quantitative methods*. (Version 1.0.3 utg). Stockholm: Stockholm University.
- Arbeids- og sosialdepartementet (2004). *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse*. (St. meld. Nr 49 (2003-2004)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-49-2003-2004-/id405180/sec4#kap10>
- Bakken, A. & Hyggen, C. (2018). Trivsel og utdanningsdriv blant minoritets elever i videregående. Hvordan forstå karakterforskjeller mellom elever med ulik innvandrerbakgrunn. NOVA rapport nr 1/2018. Oslo: NOVA
- Bakken, A. (red.) (2018). *Ung i Oslo 2018*. NOVA Rapport 6/18. Oslo: NOVA.
- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. London: Sage.
- Berg, A.-J., Flemmen, A. B. & Gullikstad, B. (2010). Innledning: Interseksjonalitet flertydighet og metodologiske utfordringer. I B. Gullikstad, A. B. Flemmen & A.-J. Berg (Red.), *Likestilte norskheter. Om kjønn og etnisitet*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics, *University of Chicago Legal Forum*, 1, 139–167.
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color, *Stanford Law Review*, 43(6), 1241-1299.
- Elstad, J. I. (2010). Spørreskjemaundersøkelsens fallgruber. I D. Album, M. N. Hansen & K. Widerberg (Red.), *Metodene våre: eksempler fra samfunnsvitenskapelig forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Frøyland, L. R. (2017). *Ungdata – Lokale ungdomsundersøkelser. Dokumentasjon av variablene i spørreskjemaet*. Hentet fra <http://www.ungdata.no/Forskning/Metode-ogdokumentasjon/Ungdata-dokumentasjonsrapport-2010-2019>
- Furlong, A., Woodman, D. & Johanna W. (2011). Changing times, changing perspectives: Reconciling „transition“ and „cultural“ perspectives on youth and young adulthood». *Journal of Sociology*, 47(4), 355–370. doi:10.1177/1440783311420787.
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelens forlag.

- Hellevik, O. (2009). Linear versus logistic regression when the dependent variable is a dichotomy. *Quality & Quantity*, 43(1): 59-74. doi: 10.1007/s11135-007-9077-3
- Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Cambridge: Polity in association with Blackwell.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Gressgård, Randi. (2013) Interseksjonalitet. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 37(1), 64-67.
- Illeris, K., Katznelson, N., Nielsen, J. C., Sørensen, N. U. & Simonsen, B. (2009). *Ungdomsliv: mellom individualisering og standardisering*. Fredriksberg: Samfunnslitteratur.
- Kindt, M. T. (2017). Innvandrerdrev eller middelklassedrev? Foreldres ressurser og valg av høyere utdanning blant barn av innvandrere. *Norsk sosiologisk tidsskrift 1*(1), 71-86. doi: 10.18261/issn.2535-2512-2017-01-05
- Kleppe, L.C, Heggen, K. M & Engebretsen, E. (2015). Dual ideals and single responsibilities – a critical analysis of social workers responsibility for the ideal of promoting justice at the individual and the societal level. *Nordic Social Work Research*, 5(1), 5-19. doi: 10.1080/2156857X.2014.891534
- Kokkinn, J. 2005. *Profesjonelt sosialt arbeid* (2. utg.) Oslo: Universitetsforlaget.
- Krange, O. & Øia, T. (2005). *Den nye moderniteten: Ungdom, individualisering, identitet og mening*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Levin, I. 2004. *Hva er sosialt arbeid?*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Levin, I. & Trost, J. 2005. Hverdagsliv og samhandling: *Med et symbolsk interaksjonistisk perspektiv*. Kap. 7. Symbolsk interaksjonisme og sosialt arbeid. (163-189). Bergen: Fagbokforlaget.
- Markus, H., & Nurius, P. (1986) 'Possible Selves', *American Psychologist* 41(9): 954–69.
- Mood, C. 2010. «Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It». *European Sociological Review* 26(1), 67-82. doi: 10.1093/esr/jcp006.
- Mørck, Y. (2005). Interseksjonalitet og diversitet – Fadimesagen. I H. Bech, & A. Scott Sørensen (Red.), *Kultur på kryds og tværs* (s. 65-87). Århus: Klim.
- Nielsen, H. B. (2014). Forskjeller i klassen – kjønn i kontekst. I H. B. Nielsen (Red.), *Forskjeller i klassen: nye perspektiver på kjønn, klasse og etnisitet i skolen* (s. 11-32). Oslo: Universitetsforlaget.

- Orupabo, J. (2014). Interseksjonalitet i praksis: Utfordringer med å anvende et interseksjonalitetsperspektiv i empirisk forskning. *Sosiologisk tidsskrift*, 22(4), 329-351.
- Payne, M. 2006. *Teorier i sosialt arbeid*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rogstad, J. (2016). «Hvorfor skal jeg ta utdanning når jeg uansett ender med å kjøre taxi?». I J. Rogstad. & K. Reegård (Red.), *De Frafalne: om frafall i videregående opplæring - hvem er de, hva vil de og hva kan gjøres?* (s. 131-153). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Prieur, A. (2009). Klasse -borte, borte titt, tei. *Sosiologi i dag*, 39(3), 27-41.
- Staunæs, D. & Søndergaard, D. M. (2006). Interseksjonalitet – udsat for teoretisk justering. *Kvinder, Køn & Forskning*, 2(3), 43-56. doi: 10.7146/kkf.v0i2-3.28086
- Tronstad, K. R. (2009). *Opplevd diskriminering blant innvandrere med bakgrunn fra ti ulike land* (SSB-rapport 2009/47). Oslo-Konsvinger: Statistisk sentralbyrå. Hentet fra https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_200947/rapp_200947.pdf
- Ungdata. (05.07.2016) Personvern. Hentet fra <http://www.ungdata.no/Omundersoekelsen/Personvern>
- Ungdata. (10.08.2016). Hva er Ungdata? Hentet fra <http://www.ungdata.no/Omundersoekelsen/Hva-er-Ungdata>
- Ungdata. (23.08.2018). Historien om Ungdata. Hentet fra <https://www.hioa.no/ungdata/Omundersoekelsen/Hva-er-Ungdata/Historien-om-Ungdata>

Vedlegg

Tabell 5. Krysstabell: Orientering mot høyere utdanning etter kjønn og innvandrerbakgrunn. Prosent

	Orientering mot høyere utdanning				
	Ja	Vet ikke	Nei	Total	N
<i>Alle</i>	81,0	14,7	4,3	100	9005
Kjønn*** + Innvandrerbakgrunn***					
<i>Gutt</i>					
Innvandrerbakgrunn	71,6	21,1	7,3	100	1171
Uten-innvandrerbakgrunn	77,0	16,5	6,5	100	2962
<i>Jente</i>					
Innvandrerbakgrunn	83,6	13,5	2,9	100	1454
Uten-innvandrerbakgrunn	86,7	11,5	1,8	100	3418

*p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001

Forventninger til fremtiden

Betydningen av innvandrerbakgrunn, kjønn og hatefulle kommentarer for orientering mot høyere utdanning

Solveig Sophia Devik

Veileder Mira Aaboen Sletten

Sammendrag

Det er velkjent at det også i Norge finnes sosiale forskjeller innen skole og utdanning, både i resultater, gjennomføring, lengde og type utdanning. Særlig skillet mellom kjønnene, sosiale lag og elever med og uten innvandring har stått i fokus. Artikkelen ser på disse tre ulikhetsdimensjonene på en og sammen tid i sammenheng med orientering mot høyere utdanning. Med særlig fokus på samspillet mellom innvandrerbakgrunn og kjønn i sammenheng med forventninger om høyere utdanning. Hvordan har kjønn betydning i sammenheng med innvandrerbakgrunn i orientering mot høyere utdanning for Osloungdom? Betyr kjønn det samme for elever med og uten innvandrerbakgrunn når det gjelder orientering mot høyere utdanning? I tillegg undersøker artikkelen betydningen av å motta hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn i sammenheng med forventninger om å ta høyere utdanning. Har unge med innvandrerbakgrunn som i stor grad har opplevd diskriminerende ytringer andre forventninger til framtidig høyere utdanning enn de som har opplevd dette i mindre grad? Og har det ulik betydning for gutter og jenter med innvandrerbakgrunn? Dette undersøkes med utgangspunkt i Ung i Oslo-undersøkelsen fra 2018 og svar fra 9005 ungdommer fra videregående skole i Oslo.

Innledning

Norske studier med fokus på skoleengasjement og utdanningsambisjoner har vist at ungdom med innvandrerbakgrunn har et ekstra driv i skole og utdanning sammenlignet med ungdom uten innvandrerbakgrunn (Lauglo, 1996; Lauglo, 2000, Bakken & Sletten 2001; Sletten, 2001; Bakken, 2003, Fekjær, 2006; Støren 2006, Leirvik, 2014; Bakken & Hyggen 2018). Lauglo (1996) fant i sine studier at ungdommer med innvandrerbakgrunn var mer positivt innstilt til skolen og utdanning, på tross av dårligere karakterer og lavere sosioøkonomisk status. Senere forskning har også funnet et ekstra driv mot utdanning blant de med innvandrerbakgrunn, hvor det ser ut til at sosioøkonomisk bakgrunn betyr mindre for ungdom med innvandrerbakgrunn i sammenheng med utdanningsaspirasjoner (Bakken & Sletten 2000; Sletten, 2001; Fekjær, 2007; Hegna, 2014; Bakken 2016).

Det har vært vært noe mindre fokus på hvordan betydningen av innvandrerbakgrunn varierer mellom gutter og jenter i orientering mot høyere utdanning, i nyere tid. Fekjær fant i sine studier (2006) som så på fullføringsgrad av utdanning (både videregående og høyere utdanning) at det er noe større forskjeller mellom minoritetene enn majoriteten når det angår kjønn og fullføring. Det var gutter med minoritetsbakgrunn som hadde lavest sannsynlighet for å fullføre, og særlig i videregående skole.

I den offentlige debatten hører vi i dag tydelig kjønnete fortellinger når det gjelder ungdom med innvandrerbakgrunn og hvordan de «lykkes» i skolen. Jentene beskrives som ambisiøse og som sosialt kontrollerte, som bruker mye tid på å gjøre lekser, og har et ekstra driv i skolen, mens fortellinger om guttene ofte knyttes opp mot frafallsproblematikk, svake karakterer, gjengvold og «problematferd». Denne typen kjønnsstereotyper kan også være med på å påvirke hvordan ungdommene møtes og hva de opplever av negative kommentarer på sin bakgrunn.

Samt at slike fremstillinger gir oss et bilde av ungdom med innvandrerbakgrunn med særlig tydelige kjønnsroller i skolen. Hvis det stemmer kunne man tenke seg at dette mønsteret er mulig å finne også i utdanningsaspirasjoner. Denne artikkelen har to formål; å se på sammenhengen mellom innvandrerbakgrunn, kjønn og sosioøkonomisk bakgrunn og hvordan de gir betydning til hverandre når ungdom orienterer seg mot høyere utdanning. *Samt* å undersøke om ungdom med minoritetsbakgrunns orientering mot høyere utdanning henger sammen med (negative) opplevelser med omgivelsene. Mer spesifikt, å undersøke om ungdom med innvandrerbakgrunn som opplever hatefulle kommentarer basert på sin bakgrunn i mindre grad forventer å ta høyere utdanning. I tillegg til å undersøke om

forventninger om arbeidsledighet i fremtiden har betydning for orientering mot høyere utdanning. I de to siste punktene undersøkes variasjon mellom ungdom med innvandrerbakgrunn. 1) Har ungdommer med innvandrerbakgrunn oftere planer om høyere utdanning, når de har samme prestasjonsnivå og samme sosioøkonomiske bakgrunn som ungdommer uten innvandrerbakgrunn? 2) Hvis dette er tilfelle er «innvandrerdrivet» ulikt for jenter og gutter? Og 3) I hvilken grad påvirker hatefulle kommentarer og forventninger om arbeidsledighet orienteringen mot høyere utdanning innad i gruppen av unge med innvandrerbakgrunn? Dette ser artikkelen på i sine analyser. Analysene er basert på data fra spørreundersøkelsen Ung i Oslo som er gjennomført blant elever i Osloskolen i starten av 2018, og som er en del av de landsdekkende Ungdataundersøkelsene. Det er kun elever ved videregående skole som er med i analysene.

Utdanning og sosial ulikhet

Studier som har sett på ulikhet i høyere utdanning har hatt mange ulike tilnærminger og fokusområder. Det er blitt sett på faktisk deltakelse i utdanning, horisontale forskjeller, vertikale forskjeller, unges utdanningsplaner og deres ulike aspirasjoner. Denne artikkelen begrenser seg til å se på en enkel vertikal dimensjon innen dette feltet, nemlig på ungdommenes *orientering mot høyere utdanning*. Det er dermed snakk om vertikale forskjeller i orientering mot utdanning. Forskjeller i fagfelt og studietyper er ikke en del av analysene. Vi kan ikke vite om de faktisk tar utdanning i fremtiden, men det sier noe om hva de ser for seg som en naturlig del av fremtiden sin. Det er funnet en klar sammenheng mellom utdanningsaspirasjoner i ungdomstiden og fremtidig oppnådd utdanning og yrke (Schoon, Martin & Ross, 2007; Schoon & Parsons, 2002; Hyggen & Gjerustad 2013). Dermed ser det ut til at hva ungdommene ser på som en naturlig del av fremtiden sin, også forteller oss noe om hvilket utdanningsnivå de oppnår og hvor de ender opp i arbeidslivet. Det gir oss i tillegg en innsikt i hvilke holdninger og verdier ungdommene mener er viktige.

Å se på samt å dokumentere forskjeller mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn, i utdanningssammenheng er ingen ny ide. Det er som nevnt innledningsvis gjort mange norske studier fra 1990 tallet og frem til i dag med fokus på dette. Hvorfor er det fortsatt aktuelt å undersøke dette? Utdanning, eller mangel på sådan, har stor betydning for inntekt, arbeidsmuligheter og yrkesstatus, samt fordeling av andre goder i samfunnet utover dette. I dag er det kanskje enda mer aktuelt å se på ulikheter i utdanningsnivå fordi en ser at det er færre jobber for arbeidstakere med lav utdanning, samt at

vi ser unge med lavere utdanning er den gruppen som har størst risiko for å havne utenfor arbeid og utdanning (SSB, 2018a). Forskning har også vist at hvilken type utdanning en har påvirker flere sider av livet utover arbeid, man har blant annet funnet sammenheng mellom lav utdanning og lav livskvalitet (Daehlen, 2015 & Illeris et al., 2009).

Regjeringen har trukket frem like muligheter i utdanning som det viktigste tiltaket for å unngå at økonomiske og sosiale forskjeller i framtida følger etniske skillelinjer (Arbeids- og sosialdepartementet, 2004).

Tall fra SSB tyder på at unge med innvandrerbakgrunn prioriterer utdanning. I 2016 har andregenerasjonsinnvandrere høyere prosentandel i høyere utdannelse enn resten av befolkningen for øvrig (SSB, 2017). Det har vært en markant økning i andelen som tar høyere utdanning blant andregenerasjonsinnvandrere, fra 25,1 i 2001 til 44,2 i 2016 (prosent av registrert årskull 19-24 år). Det har vært en generell vekst i høyere utdanning for alle grupper, men ikke så markant som for denne gruppen. Resten av befolkningen uten denne bakgrunnen gikk fra 27,7 til 35,1 prosent i høyere utdannelse i samme tidsrom (SSB, 2017). Ser vi derimot på innvandrere, det vil si unge som ikke er født i Norge, ligger denne gruppen under snittet i befolkningen med 17,9 prosent i høyere utdanning i 2016, i samme aldersgruppe (ibid). Vi ser dermed et markant skille mellom andre og første generasjonsinnvandrere i antall som er i høyere utdanning.

Enhetsskolen og forskjeller i høyere utdanning

Et sentralt kjennetegn ved norsk utdanningspolitikk har vært målet om like muligheter for alle, dette gjelder også i tilgang på høyere utdanning (Bakken 2004 Bakken 2009; Hegna, 2013). Skolen har blitt sett på som en sentral arena for sosial utjevning av de eksisterende sosiale ulikhetene som allerede finnes i samfunnet og dette nevnes eksplisitt i målsettingen i de ulike skolereformene fra etterkrigstiden og frem til i dag (Bakken, 2009). Samtidig som disse målene har stått sentral viser forskning gjort fra 1950 tallet og frem til i dag, at skolen er med på å reprodusere sosiale forskjeller både i utdanningsvalg og prestasjoner (Hernes, 1974; Hernes & Knudsen, 1976; Bakken, 2004). Sammenhengen mellom sosial bakgrunn og utdanningsvalg er godt dokumentert både i Norge (Hansen 1999; Lindbekk, 1998) og i andre land (Shavit & Blossfeld 1993, Erikson & Johnsson, 1996). I dag har jenter gjennomgående bedre prestasjonsnivå i skolen enn gutter (Bakken et al., 2008), det er flere jenter som er i høyere utdanning enn gutter (SSB, 2019a) og frafall i videregående er større blant gutter enn jenter (SSB, 2019b). Ser vi på ungdom med innvandrerbakgrunn i ett (både første generasjon

og andre) har de i snitt dårligere skoleprestasjoner og de fullfører i mindre grad videregående enn ungdom uten denne bakgrunnen (Bakken & Elstad, 2012; SSB 2017). Noe av forklaringen på svake prestasjoner finner vi i botid; jo lenger man har bodd i Norge jo bedre prestasjoner, men det avhenger også av hvilke land foreldrene eller en selv har utvandret fra (Bakken & Hyggen, 2018). Når det gjelder høyere utdanning ligger ungdom med innvandrerbakgrunn litt under snittet generelt i befolkningen, men som nevnt i avsnittet over er andregenerasjons-innvandrere overrepresentert i høyere utdanning (SSB, 2017). Når det gjelder betydningen av kjønn fant Bakken (2008) at kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner var nokså robuste uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn og innvandrerbakgrunn.

Hvorfor orienterer ungdom seg ulikt?

Det er særlig tre sosiologiske retninger som tradisjonelt har blitt brukt til å forklare mekanismene bak ulikheten vi finner i skolen, både når det gjelder prestasjoner og utdanningsvalg (Bouhon 1974). Det er teorier som vektlegger verdiforskjeller, teorier som vektlegger kulturforskjeller og det er teorier som ser på sosial posisjon som sentralt for å forklare forskjellene vi finner innen utdanningsfeltet. Verditeorier forklarer ulikheten gjennom at ungdommer fra forskjellige sosiale klasser verdsetter utdanning ulikt (ibid).

Et tidlig bidrag innen denne retningen er Willies studie (1977), som fant at arbeidsgutter i England verdsatte akademiske prestasjoner og utdanning lavere enn middelklassen. Han ønsket å finne ut av og forklare hvorfor gutter fra arbeiderklassehjem i så stor grad reproducerer familiens klasseposisjon i samfunnet. Det var et distinkt sett av verdier som sto i opposisjon til skolen. Maskulinitet og motstandskulturen til skolen som var en stor del av arbeiderguttenes identitet sto slik i veien for å bruke utdanning som et verktøy for sosial mobilitet (ibid).

Studier som har hatt kulturteoretiske forklaringer på sosial ulikhet fokuserer derimot på at det er ulike kulturelle ressurser som er klassespesifikke som er årsaken til at skolen ikke klarer å være en arena for sosial utjevning (Bouhon, 1974). Dette resulterer i prestasjonsforskjeller mellom de sosiale klassene. Skolen er tuftet på en middelklassekultur, dette resulterer i at elever fra lavere sosiale lag ikke får uttelling for sine spesifikke kulturelle ressurser (Bourdieu & Passeron 2006).

Den siste teoretiske retningen, sosial posisjonsteori, var den Bouhon selv mente var den mest egnede til å forklare sosiale forskjeller i utdanningsvalg. Denne retningen vektlegger at utdanningsvalg er basert på rasjonelle valg. Hver enkelt ungdom vurderer fordeler og

ulempes opp mot hverandre når de står overfor ulike utdanningsvalg (Boudon, 1974). Ungdom gjør utdanningsvalg basert på ulike vurderinger om kostnader og belønninger, og disse vil variere med den sosiale posisjonen en besitter. De er individuelle og kontekstuelle, samtidig som de henger sammen med klasseposisjon. Å unngå sosial degradering er en stor belønning for de som kommer fra høyere sosiale lag, mens økonomiske kostnader vil derimot kunne veie tyngre for å velge bort høyere utdanning om en ikke kommer fra et velstående hjem. Det å måtte distansere seg fra verdier og kulturelle normer som en har vokst opp med kan også være en kostnad, det samme om en må distansere seg fra venner.

Selv om de ulike teoriene tar for seg å forklare mekanismene bak sosial ulikhet i utdanningsvalg er de fleste empiriske studiene deskriptive; de kartlegger forskjeller. Det finnes færre studier, særlig i Norge, som tester ut årsakene til ulikhetene mer direkte og spesifikt (Fekjær, 2009). Noe av årsaken kan ligge i at det er vanskelig å skille teoriene fra hverandre empirisk; alle kan være virksomme på samme tid (ibid). Hansen (1984) konkluderer likevel med at det er sosial posisjonsteori som er den teoretiske retningen som passer best til å forklare sosial ulikhet i utdanningsvalg i Norge. Internasjonalt er det et par sentrale forskere på feltet som også hevder at denne teorien er den som det gis mest støtte empirisk (Pollak et al., 2007). Sosial posisjons-teori tar med seg aspekter fra de to andre retningene, men er bedre egnet fordi den ser individers individuelle komplekse situasjon i møte med utdanningsvalg (Boudon, (1974). I denne artikkelen tas det høyde for Fekjærs poeng om at det kan være utfordrende, og kanskje heller ikke alltid ønskelig, å ha så klare skiller mellom de teoretiske retningene i studiesammenheng. De ulike teoriene vil være et bakteppe og det vil være fruktbart å se på teoriene som komplimentære og utfyllende heller enn konkurrerende.

Andre forklaringer for ungdom med innvandrerbakgrunn?

Seleksjon og «etnisk» kapital har blitt trukket frem som forklaringsmekanismer for ekstra driv i utdanningssammenheng blant ungdom med innvandrerbakgrunn (Kind & Hegna, 2017, s. 280-281). Seleksjon i denne sammenheng handler at foreldrene som migrerer er særlig opptatt av barnas utdannelse og at det å sikre barnas fremtid kan være en del av motivasjonen for å emigrere. Samt at selve migrasjonsprosessen foreldrene har gått igjennom bærer preg av en tøff og vanskelig tid som kan gi barna en særegen vilje til å jobbe hardere enn majoritetsbefolkningen (Lauglo, 1999).

Ser vi til de ulike forklaringene på ulikhet i utdanning kan utdanningsdrivet vitne om en svært høy *verdsetting* av utdanning blant befolkningen med innvandrerbakgrunn, i tillegg til at foreldrene har ofret mye for at barna skal få en bedre fremtid som gjør det *rasjonelt* for barna å investere i utdanning. Andre legger vekt på å forklare det ekstra drivet med «etnisk» kapital. Begrepet har blitt brukt på mange ulike måter innenfor forskningslitteraturen, og tanken om «etnisitet» som *ressurs* har stått sentralt i forståelsene. Forklaringene går ut på at et tett sammenvevd etnisk nettverk erstatter de sosioøkonomiske ressursene ungdommene med denne bakgrunnen ofte mangler (Kind & Hegna, 2017). Det kan man jo hevde at ligner på en type kulturforklaring. Dermed kan det se ut til at ungdom med innvandrerbakgrunns orientering mot høyere utdanning kan forklares både ved at migrasjonsprosessen har ført til seleksjon av familie hvor utdanning er høyt verdsatt, med selve migrasjonsprosessen familien har vært igjennom som har gitt ungdommene sterk vilje og robusthet, og gjennom å ha en særegen støtte og kontroll i et sosialt nettverk rundt seg.

Diskriminering og fremtidsorientering

Forskning har også vist at etniske stereotyper kan være med på å begrense ungdom med minoritetsbakgrunns skoleinnsats og prestasjoner (Massey & Ficher 2005; Owens & Lynch 2012).

I norsk kontekst tok Rogstad (2016) i en kvalitativ studie, utgangspunkt i statistikk som viste at frafall i videregående skole særlig var et fenomen for gutter med innvandrerbakgrunn. Dette peker på at kombinasjonen gutt og innvandrerbakgrunn gir en sårbarhet for frafall, og Rogstad argumenterer i sine funn for at hvordan minoritets(gutter) fremstilles i offentligheten får konsekvenser for (utdannings) valgene de tar. En av minoritetsguttene som var blant informantene til Rogstad fortalte om dette slik:

På radioen sa de at det antas at mange pakistanske gutter var i gjenger. Det er oss de snakker om, tenkte jeg. De vet jo ingenting. Men det spiller jo heller ingen rolle så lenge de har alle kortene på bordet. Så hvorfor skal jeg ta utdanning når jeg uansett kommer til å ende med å kjøre taxi?. (Rogstad 2016, s149).

Ser vi dette i lys av de forklaringsmodeller presentert tidligere kan det være rasjonelt å orientere seg vekk fra høyere utdanning om en forventer å bli diskriminert og ikke få uttelling for den tid og (økonomiske) innsatsen en legger inn. Slik kan opplevelser med diskriminering få konsekvenser for valgene ungdommene tar.

En annen norsk studie fra 2017 (Rosten) viser hvordan gutter fra Groruddalen aktivt

bidrar til sin egen (territorielle)stigmatisering. Rosten fant at informantene hennes vekslet mellom å internalisere og reprodusere de stedsspesifikke stereotypiene som møtte den, samt å utfordre og motbevise de på samme tid. Et sentralt poeng i studien er at det er en kjønnsdimensjon ved denne stigmatiseringen. I møte med den territorielle stigmatiseringen dannes det et lokalt og aldersbetinget (macho)felleskap hvor det å «leke ghetto» er en strategi guttene bruker i møte med stigmatiseringen. Slik både «leker de med», overdriver, samt bekrefter fordommer om «den farlige innvandrergettoen» (ibid). Ungdommene er dermed aktivt deltagende i å begrense sitt eget mulighetsrom. Jentene velger en annen strategi i møte med stigmaet; de overkompenserer med hardt arbeid og svært høye ambisjoner var Rostens konklusjon.

Studiene gir inntrykk av at etnisk diskriminering rammer unge gutter hardest. I tillegg til de norske kvalitative studiene som er nevnt over har en svensk studie vist at etnisk diskriminering i arbeidsmarkedet rammer menn hardest (Arai, et. al., 2015).

Med bakgrunn i studiene over kan vi anta at hva det vil si ha innvandrerbakgrunn henger sammen med kjønn. Det kan derfor være fruktbart å se på betydningen av kjønn i sammenheng med innvandrerbakgrunn når vi ser på orientering mot høyere utdanning.

I tillegg ønsker jeg i analysene å undersøke om vi ser noen av de samme tendensene som i studiene til Rosten og Rogstad, at ungdommene i større grad orienterer seg vekk fra høyere utdanning når de har opplevd diskriminering fra omgivelser. Samtidig kan det jo tenkes at det går motsatt vei, at ungdom med minoritetsbakgrunn som frykter å bli diskriminert synes det er enda viktigere å satse på utdanning. Dette kan også være en rasjonell vurdering.

Og studere dette kvantitativt, og i sammenheng med orientering mot høyere utdanning har jeg ikke funnet noen tidligere studier som gjør. Det ligger en metodisk begrensning i hva slags kunnskap jeg vil kunne få om sammenhengene, og det blir redegjort for hva som faktisk måles under metode.

Problemstilling og forskningsspørsmål

På bakgrunn av tidligere forskning og teori som er gjennomgått i innledningen har artikkelen følgende forskningsspørsmål;

- Har ungdom med innvandrerbakgrunn oftere forventinger om at de vil ta høyere utdanning, enn unge uten innvandrerbakgrunn?
- Betyr innvandrerbakgrunn det samme for gutter og jenter?

- Betyr sosioøkonomisk bakgrunn det samme for unge med og uten innvandrerbakgrunn i orientering mot høyere utdanning?
- Betyr det å oppleve diskriminering og forventinger om arbeidsledighet noe for orientering mot høyere utdanning blant ungdom med innvandrerbakgrunn, og virker denne opplevelsen/forventingen ulikt for gutter og jenter?

Data og Metode

Datagrunnlag og utvalg

Artikkelen baserer seg på data fra tversnittundersøkelsen «Ung i Oslo 2018». Ung i Oslo er Oslo kommunes Ungdataundersøkelse og det er en spørreundersøkelse som kartlegger ulike sider ved ungdoms hverdag og levekår og er gjennomført av Velferdsforskningsinstituttet NOVA i samarbeid med KoRus (Bakken, 2018). Ungdataundersøkelsene gjennomføres i skoletiden, elektronisk, og det er frivillig å delta. Totalt var det 25 348 elever fra 8. trinn i ungdomsskolen til Vg3 på videregående som deltok i undersøkelsen. Disse var fordelt på 84 Osloskoler, og på disse skolene var det tilsammen en svarsprosent på 74 %. To tredjedeler av samtlige elever som går på skole i Oslo deltok i undersøkelsen, og man kan dermed si at undersøkelsen har godt grunnlag for å gi et generelt bilde av hvordan ungdom i Oslo har det i 2018. Denne artikkelen har begrenset sitt utvalg til ungdommer på videregående skole, dette er gjort på bakgrunn av at spørsmålene som er brukt til å konstruere variabelen som skal måle om ungdommen har opplevd å motta hatefulle kommentarer kun stilles til elever ved videregående skole.

Undersøkelsen har tilnærmet lik deltakelse blant kjønnene, 51 prosent var jenter og 49 prosent gutter. Samtidig viser resultatene at det er en del grupper som er underrepresentert (Bakken, 2018). Lærlinger, elever som har sluttet på videregående og elever med mye fravær er underrepresentert (ibid). Resultatene må sees i lys av dette, og man kan tenke seg at utvalget har noe mer skolemotiverte ungdom enn hva vi finner i ungdomsbefolkningen generelt i Oslo. I tillegg av relevans for temaet i denne undersøkelsen viser det seg at kombinasjonen gutt og innvandrerbakgrunn er overrepresentert i frafallsstatistikken i skolen (Rogstad, 2016, s 137). Som nevnt i innledningen kom Rogstad frem til at om gutter med minoritetsbakgrunn ikke tror utdanning vil gi avkastning kan det være rasjonelt å droppe ut. Når dette forklares i at de forventer å bli diskriminert i fremtiden basert på kombinasjonen innvandrerbakgrunn og deres kjønn, kan det tenkes at gutter med innvandrerbakgrunn som særlig har opplevd hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn ikke er like godt

representert i denne undersøkelsen som kun har med elever fra videregående skole.

Avhengig variabel -Orientering mot høyere utdanning

Utfallsvariabelen i analysene er basert på et spørsmål som ligger under spørsmålsbatteriet «Tanker om fremtiden» i spørreskjemaet. Alle spørsmålene begynner med «Hvordan tror du at framtida di vil bli? Tror du at du? -hvor den utvalgte variabelen er spørsmålet «Vil komme til å ta utdanning på universitet eller høyskole?». I denne undersøkelsen har svarsalternativene «Nei» og «Vet ikke» blitt omkodet til samme verdi; 0, og «Ja» har fått verdi 1. Fokus i artikkelen er å se på de som orienterer seg *mot* høyere utdanning, ikke på de som er usikre på om det er noe de ser for seg som en naturlig del av fremtiden. Man kan allikevel tenke seg at de som har svart «vet ikke» ligger *mellom* de som har svart «nei» og «ja».

Uavhengige variabler

Innvandrerbakgrunn

Variabelen landbakgrunn har to verdier, de uten innvandrerbakgrunn og de med innvandrerbakgrunn. Variabelen er kodet dikotomt, basert på spørsmål om hvor foreldrene dine er født. De som har en eller begge foreldre født i Norge har fått verdi 0, mens de med begge foreldre født i utlandet har verdien 1 og representerer de med innvandrerbakgrunn. Dette tilsvarer SSBs mål på innvandrerbakgrunn (SSB, 2008).

Født i Norge

For å undersøke om det er forskjeller innad i innvandrerbakgrunn-gruppen er det tatt med en variabel som viser om man er *født i Norge* men med to foreldre født i utlandet, eller om man er født i utlandet selv. Slik kan vi skille mellom de som er første og andre-generasjonsinnvandrere.

Sosioøkonomisk status

Når det gjelder måling av ungdommenes sosioøkonomiske bakgrunn har ikke Ungdata spørsmål som fanger opp foreldrenes inntekt, utdanning og yrke direkte som ofte brukes når en skal måle dette. Det som derimot er tatt med, er spørsmål som dekker tre ulike dimensjoner som til sammen skal gi oss et bilde på den sosioøkonomiske statusen i familien til ungdommene; foreldrenes utdanningsnivå, antall bøker i hjemmet og familiens velstandsnivå

¹. Foreldrenes utdanningsnivå er målt gjennom spørsmålet om henholdsvis mor og far har “utdanning på universitet eller høyskole”. Her er det mulig å svare ja eller nei, og basert på svarene har Bakken et al. (2016) konstruert en skala, fra 0-3, som skal måle foreldrenes utdanning samlet ². For å fange opp de akademiske ressursene i familien har spørsmålet “hvor mange bøker tror du det er hjemme hos dere” blitt stilt (ibid) ³. I siste dimensjon av samlemålet, familiens velstandsnivå, er det fire spørsmål som ungdommene svarer på; “Har familien din bil?”. (“Nei” = 0, “Ja, en” = 2, og “Ja, to eller flere” = 3). “Har du eget soverom?” (“Ja” = 3, “Nei” = 0). “Hvor mange ganger har du reist et sted på ferie med familien din i løpet av det siste året?” (“Ingen ganger” = 0, “En gang” = 1, “To ganger” = 2, “Mer enn to ganger” = 3). “Hvor mange datamaskiner har familien din?”, (“Ingen” = 0, “En” = 1, “To” = 2, “Tre eller flere” = 3).

Disse tre dimensjonene, foreldrenes utdanningsnivå, antall bøker i hjemmet og familiens velstandsnivå, som til sammen skal representere den sosioøkonomiske bakgrunnen til ungdommene har en verdiskala som går fra 0-3 (Bakken et al., 2016). Skårer opp mot tre indikerer høy sosioøkonomisk status i familien og høyt ressursnivå.

Hatefulle kommentarer

Ung i Oslo 2018 har inkludert spørsmål som skal fange opp om ungdommene har opplevd hatefulle ytringer og kommentarer basert på, utseende, hudfarge, etnisk bakgrunn/landbakgrunn, religionen du tilhører, kjønn, funksjonsnedsettelse og seksuell legning. I tillegg er det et spørsmål om ungdommene har vært utsatt for rasisme. Alle spørsmålene starter med «Tenk på det siste året. Har du opplevd å motta hatefulle eller truende kommentarer rettet mot...». Spørsmålene har svarsalternativene «aldri» «sjelden» «av og til» «ofte» «svært ofte». For å undersøke opplevelser av hatefulle kommentarer *basert på minoritetsbakgrunn* er det laget et samlemål. Det består av fire av det nevnte spørsmålene over; hudfarge, etnisk bakgrunn/landbakgrunn, religion og rasisme og har verdier fra 1-5 hvor de som har opplevd dette svært ofte skårer opp mot 5. De som har svart på færre enn to av spørsmålene er ekskludert fra samlemålet. Sammen skal de skal fange opp opplevelser av rasisme, hatefulle kommentarer og ytringer som er kjennetegnet av å være knyttet til

¹ Sistnevnte er utviklet etter «The family affluence scale» (FAS), som er et mål som er tilpasset barn og unge for å fange opp familiens velstandsnivå (Currie et al., 2008)

² De som har oppgitt at begge foreldrene har høyere utdanning får verdien 3, de som har svart at en av foreldrene har høyere utdanning får 1,5, mens de som har svart at ingen av foreldrene har høyere utdanning får verdien 0

³ Her går verdiskalaen også fra 0-3 hvor “ingen bøker” har fått verdien 0, mens “mellom 100-500 bøker” har verdien 1,5 og “mer enn 1000 bøker” har verdi 3

ungdommenes minoritetsbakgrunn. Det kan diskuteres om spørsmålet om å motta hatefulle kommentarer basert på religion burde være en del av målet. Samtidig viser Cronbach alpha 0.84, som betyr at samlemålet har en god indre konsistens.

Forventninger om fremtidig arbeidsledighet

Fordi målet som skal fange opp om ungdommene har opplevd å motta hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn fanger opp opplevelser av diskriminering fra personer rundt en og ikke om ungdommene opplever å møte på diskriminering og stereotypier i samfunnet er det tatt med ett spørsmål som skal supplere dette. Det gjøres gjennom å se på om ungdommen tror de kommer til å være noen gang *arbeidsledig i fremtiden*. Spørsmålet «Hvordan tror du at fremtida de vil bli? ..Tror du at du kommer til å bli arbeidsledig en gang i fremtiden» er blitt brukt. Svartalternativene er ja, nei og vet ikke. Det er laget dummyer for ja og vet ikke, mens nei er referanse kategorien.

Kjønn, karakterer

Kjønn er kodet slik at gutt er 0 og jenter er 1. For å måle *prestasjonsnivå* i skolen er det laget et samlemål basert på hva elevene har svart på spørsmålet “Hvilke karakterer fikk du i følgende fag ved siste karakteroppgjør” -der fagene var norsk skriftlig, matte og engelsk skriftlig med verdier fra 1-6.

Analysestrategi

Ungdommene som ikke har svart på alle spørsmålene som benyttes i artikkelen er ekskludert fra analysene og det er laget et analytisk utvalg består av 9005 ungdommer i videregående skole i Oslo.

I artikkelens resultatdel kommer det først noen innledende analyser som ser på bivariate sammenhenger mellom flere av de sentrale variablene. Først noen bivariate krysstabeller med prosent og så utføres det noen variansanalyser (ANOVA) av de kontinuerlige variablene for å få oversikt over gjennomsnitt i de ulike gruppene.

Etter de innledende analysene gjennomføres en multippel lineær regresjon. Når utfallsvariabelen er dikotom er det ofte vanlig å gjennomføre logistisk regresjon (Almquist et al., 2016), dette med bakgrunn i at en del av forutsetningene for å utføre lineær regresjon er brutt med dikotom utfallsvariabel. Hellevik (2009) argumenterer imidlertid for å bruke lineær regresjon, også når en har dikotom avhengig variabel. Lineær regresjon er mer intuitiv å tolke,

og forskningen blir dermed mer tilgjengelig og lettere å formidle. I tillegg argumenteres det for å bruke lineær regresjon fordi uobservert heterogenitet i den logistiske modellen påvirker effektestimaterne (Mood, 2010). Fordi uobservert heterogenitet kan variere mellom grupper og modeller kan det være problematisk å sammenligne odds ratio på tvers av modeller og grupper. I artikkelens analyser er det signifikante forskjeller rundt ulike effekter, og ikke den lineære relasjonen som står i fokus, dermed er lineær regresjon egnet. Signifikansnivået påvirkes i liten grad av brudd på nevnte forutsetninger for den lineære modellen med dikotom utfallsvariabel (Hellevik, 2009). Som en sensitivitetsanalyse er det gjennomført logistisk regresjon (ikke gjengitt her) for å undersøke kvaliteten og holdbarheten på lineær regresjons analysestrategi. Resultatene viser tilsvarende signifikansnivåer og modellene viser de samme tendensene som den lineære regresjonen.

Resultater

Første tabell viser de innledende analysene av hvordan gutter og jenter både med og uten innvandrerbakgrunn fordeler seg på utfallsvariabelen.

Tabell 1. Krysstabell: Orientering mot høyere utdanning etter kjønn og innvandrerbakgrunn. Prosent

	Orientering mot høyere utdanning			
	Ja	Nei / Vet ikke	Total	N
<i>Alle</i>	81,0	19,0	100	9005
Kjønn*** + Innvandrerbakgrunn***				
<i>Gutt</i>				
Innvandrerbakgrunn	71,6	28,4	100	1171
Uten-innvandrerbakgrunn	77,0	23,0	100	2962
<i>Jente</i>				
Innvandrerbakgrunn	83,6	16,4	100	1454
Uten-innvandrerbakgrunn	86,7	13,3	100	3418

*p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001

Tabell 1 viser at det er særlig jenter med norsk bakgrunn som har høy sannsynlighet for å tro at de kommer til å ta høyere utdanning i fremtiden (86,7 prosent). Jenter med innvandrerbakgrunn ligger rett over tre prosentpoeng bak dette, og tabellen viser at det er større kjønnsforskjeller enn forskjeller mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn. Det er mindre forskjeller mellom jenter med og uten innvandrerbakgrunn, enn det er mellom gutter med og uten innvandrerbakgrunn (3,1 og 5,4 prosentpoeng). Dette kan tyde på at for jenter har innvandrerbakgrunn litt mindre betydning i orientering mot høyere utdanning enn

for gutter. Forskjellene vi finner mellom kjønnene og de med og uten innvandrerbakgrunn er signifikant ved $P < 0.001$.

Tabell 2. Gjennomsnittlig sosioøkonomisk bakgrunn, karakterer og hatefulle kommentarer etter orientering mot høyere utdanning. Etter innvandrerbakgrunn

	Planer om høyere utdanning			
	Ja	Nei / Vet ikke	Alle	N
<i>Uten innvandrerbakgrunn</i>				
Sosioøkonomisk bakgrunn (0-3)***	2,3(0,47)	1,9 (0,59)	2,3(0,51)	6380
Karakterer (1-6)***	4,4(0,73)	3,7 (0,84)	4,2(0,79)	6380
Andel som tror de vil bli arbeidsledig**	16,7	20,6	17,4	1108
<i>Innvandrerbakgrunn</i>				
Sosioøkonomisk bakgrunn (0-3)***	1,5(0,61)	1,2 (0,60)	1,5(0,62)	2625
Karakterer (1-6)***	3,9(0,84)	3,4 (0,94)	3,8(0,80)	2625
Andel som tror de vil bli arbeidsledig*	19	23,1	19,9	523
Hatefulle ytringer (1-5)***	1,5(0,78)	1,7 (0,90)	1,6(0,81)	2625

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

Tabell 2 viser gjennomsnittlig sosioøkonomisk status, karakterer, andel som tror de vil bli arbeidsledig, samt hatefulle kommentarer (sistnevnte kun for de med innvandrerbakgrunn) etter om man tror man vil ta høyere utdanning i fremtiden. Vi ser at blant ungdom uten innvandrerbakgrunn har de som tror de kommer til å ta høyere utdanning høyere gjennomsnittskåre både på karakterer (4,4 mot 3,7 i gjennomsnittskåre) og sosioøkonomisk bakgrunn (2,3 mot 1,9 i gjennomsnittskåre), enn de som ikke orienterer seg mot høyere utdanning. Det er samme mønsteret for ungdom med innvandrerbakgrunn som de uten; de som tror de vil ta høyere utdanning har høyere gjennomsnitt både på karakterer (3,9 mot 3,4) og sosioøkonomisk bakgrunn (1,5 mot 1,2).

Forskjellene i gjennomsnittsskåren mellom de som orienterer seg mot høyere utdanning og ikke, er derimot noe mindre for ungdommer med innvandrerbakgrunn enn de uten, og variasjoner rundt svarene er også minimalt større. Dette indikerer at karakterer og sosioøkonomisk bakgrunn betyr (litt) mindre for orientering mot høyere utdanning for ungdom med innvandrerbakgrunn. Ser vi på standardavvikene viser de at det er noe større spredning rundt gjennomsnittene på sosioøkonomisk bakgrunn og karakterer for de med innvandrerbakgrunn. Det er dermed noe større forskjeller innad i denne gruppen rundt gjennomsnittene, noe som er verdt å merke seg (men dette kan også henge sammen med at ungdom med innvandrerbakgrunn er en mindre gruppe enn de uten). De med

innvandrerbakgrunn rapporterer lavere gjennomsnitt i både karakterer (3,8 mot 4,2) og sosioøkonomisk bakgrunn (1,5 mot 2,3) enn ungdom uten denne bakgrunn.

Andelen som tror de kommer til å bli arbeidsledige en gang i fremtiden er lavere blant de som orienterer seg mot høyere utdanning. Det gjelder både for unge med uten innvandrerbakgrunn. Men det er høyere andel som tror de vil komme til å bli arbeidsledige blant ungdom med innvandrerbakgrunn uavhengig av orientering. Høyest andel finner vi blant ungdom med innvandrerbakgrunn som ikke orienterer seg mot høyere utdanning (23,1 prosent). Sammenhengene er signifikante ved $p < 0,05$ for de med innvandrerbakgrunn og $p < 0,01$ for de uten innvandrerbakgrunn. Og signifikansnivået henger nok sammen med (lavt)antall respondenter i variabelen.

De med innvandrerbakgrunn som tror de kommer til å ta høyere utdanning har en lavere gjennomsnittsskåre på samlemålet som skal fange opp om ungdommene har opplevd å motta hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn (1,5 mot 1,7). Dette kan indikere at å motta hatefulle kommentarer reduserer sannsynligheten for å orientere seg mot høyere utdanning.

Orientering mot høyere utdanning blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn

Tabell 3a. Multippel lineær regresjon med orientering mot høyere utdanning som utfall. Gutter $N=4133$

	Bivariate		Modell 1		Modell 2		Modell 3	
	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta
<i>Konstant</i>			-.03		-.04		-.04	
Innvandrerbakgrunn (ref. ikke-innvandrerbakgrunn)	-.05***	-.06	.12***	.12	.12***	.12	.25***	.26
<i>Konstant</i>	.77***							
Sosioøkonomisk bakgrunn	.17***	.26	.16***	.24	.16***	.24	.19***	.29
<i>Konstant</i>	.40							
Karakterer	.15***	.30	.12***	.25	.12***	.25	.12***	.25
<i>Konstant</i>	.31***							
Arbeidsledig i fremtiden (ref. Nei)								
Vet ikke	-.04*	-.04			-.03	-.03	-.03	-.03
Ja	-.02	-.02			.01	.01	.01	.01
<i>Konstant</i>	.78***							
Samspillsledd Sosøk. bakgr.*Innvandrerbakgr.							-.05***	-.13
Justert R^2				.13		.132		.135

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

I de bivarierte sammenhengene i regresjonen ser vi at det å ha innvandrerbakgrunn gjør det fem prosentpoeng mindre sannsynlig å orientere seg mot høyere utdanning enn for gutter som ikke har denne bakgrunnen. Dette stemmer overens med resultatene i de innledende analysene. Men i modell 1 ser vi at når vi kontrollerer for karakternivå og sosioøkonomisk bakgrunn er det 12 prosentpoeng mer sannsynlig at ungdom med innvandrerbakgrunn orienterer seg mot høyere utdanning enn for de uten innvandrerbakgrunn. Det betyr at om en sammenligner ungdom med samme sosioøkonomiske bakgrunn og karakternivå er det 12 prosentpoeng mer sannsynlig at ungdom med innvandrerbakgrunn orienterer seg mot høyere utdanning. Det er karakterer (Beta .25) tett etterfulgt av sosioøkonomisk bakgrunn (Beta .24) som har sterkest sammenheng med orientering mot høyere utdanning, men sammenhengen er svakere i modell 1 enn i de bivarierte analysene. Det betyr at alle de tre variablene overlapper noe. I modell 2 ser vi at det ikke er noen signifikante forskjeller mellom de som svarer at de er sikker på at de ikke blir arbeidsledig en gang i fremtiden, og de som er mer usikker på dette. Det er dermed ikke noen signifikant effekt på orienteringen mot høyere utdanning av å forvente arbeidsledighet i fremtiden. I modell 3 sjekkes det for samspill mellom innvandrerbakgrunn og sosioøkonomisk bakgrunn, og det er et signifikant samspill mellom disse to i orientering mot høyere utdanning. Samspillsleddet viser at betydningen av innvandrerbakgrunn reduseres med høyere nivå på skalaen for sosioøkonomisk bakgrunn. Sagt på en annen måte har ungdom med innvandrerbakgrunn som kommer fra familier med høy sosioøkonomisk status oftere tilsvarende utdanningsorientering som ungdom uten innvandrerbakgrunn. Sosioøkonomisk bakgrunn betyr altså ikke helt det samme for de med og uten innvandrerbakgrunn i orientering mot høyere utdanning.

Tabell 3b. Multippel lineær regresjon med orientering mot høyere utdanning som utfall.
Jenter N=4872

	<u>Bivariate</u>		<u>Modell 1</u>		<u>Modell 2</u>		<u>Modell 3</u>	
	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta
<i>Konstant</i>			.27***		.30***		.25***	
Innvandrerbakgrunn (ref. ikke-innvandrerbakgrunn)	-.03**	-.04	.10***	.13	.10***	.13	.19***	.24
<i>Konstant</i>	.87***							
Sosioøkonomisk bakgrunn	.12***	.22	.11***	.20	.10***	.19	.13***	.23
<i>Konstant</i>	.62***							
Karakterer	.12***	.29	.11***	.24	.11***	.24	.10***	.24
<i>Konstant</i>	.45***							
Arbeidsledig i fremtiden (ref. Nei)								
Vet ikke	-.05***	-.07			-.04***	-.06	-.04***	-.06
Ja	-.05***	-.09			-.06***	-.06	-.06***	-.06
<i>Konstant</i>	.89***							
Samspillsledd Sosøk. bakgr.*Innvandrerbakgr.							-.04***	-.11
Justert R ²				.106		.110		.112

*p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001

Regresjonen for jenter viser samme tendenser som regresjonen for gutter. Derfor vil tabellen kommenteres med fokus på å sammenligne de to her. I modell 1 ser vi at også for jenter betyr innvandrerbakgrunn en økt sannsynlighet (med 10 prosentpoeng) for orientering mot høyere utdanning når det kontrolleres for sosioøkonomisk bakgrunn og karakterer. Men ser vi på R² så forklarer innvandrerbakgrunn, sosioøkonomisk bakgrunn og karakterer mer av variasjonen rundt orientering mot høyere utdanning for guttene enn for jentene. For jentene forklarer disse tre variablene 10,6 prosent mens det for guttene forklares 13, 2 prosent. Dermed kan man si at for jentene er det andre ting som betyr (litt) mer for deres orientering mot høyere utdanning. I modell 2 ser vi at det er signifikante forskjeller mellom de som har svart at de ikke tror de kommer til å bli arbeidsledige i fremtiden og det som har svart vet ikke og ja i sammenheng med å orientere seg mot høyere utdanning. Det er fire prosentpoeng reduksjon i sannsynligheten for å orientere seg mot høyere utdanning om jentene ikke vet om de blir arbeidsledige i fremtiden. Reduksjonen er på seks prosentpoeng for de som har svart at de tror de kommer til å bli arbeidsledige i fremtiden. Dermed er det en positiv sammenheng mellom å forvente at man ikke blir arbeidsledig i fremtiden og orientering mot høyere utdanning for jentene.

I modell 3 ser vi at det er et signifikant samspill mellom innvandrerbakgrunn og sosioøkonomisk bakgrunn og det betyr at sosioøkonomisk bakgrunn betyr mindre for de med innvandrerbakgrunn enn de uten i sammenheng med orientering mot høyere utdanning. Sammenligner vi jentene og guttene så ser vi at det er små forskjeller når det gjelder betydningen av innvandrerbakgrunn for orientering mot høyere utdanning. Ser vi på confidence-intervallet til modellene (ikke gjengitt her) viser de at forskjellene ikke er signifikante. Dermed har innvandrerbakgrunn samme betydning for jenter og gutter i sammenheng med orientering mot høyere utdanning.

Betydningen av hatefulle kommentarer og fremtidig arbeidsledighet blant ungdom med innvandrerbakgrunn

For å undersøke om hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn og fremtidig arbeidsledighet har betydning for unge med innvandrerbakgrunn i sammenheng med orientering mot høyere utdanning er det utført to lineære regresjonsanalyser som kun tar for seg ungdom med innvandrerbakgrunn, en for gutter og en for jenter.

Tabell 4a. Multippel lineær regresjon med orientering mot høyere utdanning som utfall. Kun ungdom med innvandrerbakgrunn. Gutter (N=1171)

	Bivariat		Modell 1		Modell 2		Modell 3	
	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta
<i>Konstant</i>			.81***		.84***		.60***	
Hatefulle ytringer	-.04*	-.07	-.04*	-.07	-.04*	-.07	-.03	-.06
<i>Konstant</i>	.77***							
Født i Norge (ref. født i Norge)	-.10***	-.11	-.10***	-.11	-.10***	-.11	-.08**	-.09
<i>Konstant</i>	.75***							
Arbeidsledig i fremtiden (ref. Nei)								
Vet ikke	-.06*	-.07			-.05	-.06	-.04	-.05
Ja	-.03	-.03			-.01	-.01	-.00	-.00
<i>Konstant</i>	.75***							
Sosioøkonomisk bakgrunn	.15***	.21					.14***	.20
<i>Konstant</i>	.49***							
Justert R2				.014		.015		.053

*p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001

I modell 1 ser vi at det er en negativ signifikant effekt mellom å motta hatefulle ytringer og kommentarer, og å orientere seg mot høyere utdanning. Det betyr at det å motta hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn reduserer sannsynligheten for å orientere seg mot høyere utdanning med fire prosentpoeng. Sammenligner vi de bivarierte

sammenhengene og modell 1 ser vi at når vi kontrollert for om ungdommene er født i Norge eller ikke har dette ikke noen effekt på sammenhengen mellom hatefulle kommentarer og orientering mot høyere utdanning. I tillegg ser vi at ungdom med innvandrerbakgrunn som er født utenfor Norge har 10 prosentpoeng lavere sannsynlighet for å orientere seg mot høyere utdanning enn de som er født i Norge.

I modell 3 ser vi de samme tendensene som i regresjonen for alle gutter, det har ikke signifikant effekt å tro man vil bli arbeidsledig i fremtiden for orientering mot høyere utdanning blant gutter med innvandrerbakgrunn. I modell 3 har det blitt kontrollert for sosioøkonomisk bakgrunn og her ser vi at sosioøkonomisk bakgrunn forklarer noe at sammenhengen mellom å motta hatefulle kommentarer og orientering mot høyere utdanning. Dette gir utslag i at sammenhengen mellom hatefulle kommentarer og orientering mot høyere utdanning ikke lenger er signifikant (den er 0,1 prosent fra å være signifikant ved $p < 0.05$). Sammenhengen kan skyldes at de som i større grad opplever hatefulle kommentarer oftere har lavere sosioøkonomisk status.

Tabell 4b. Multippel lineær regresjon med orientering mot høyere utdanning som utfall. Kun ungdom med innvandrerbakgrunn. Jenter (N=1454)

	<u>Bivariat</u>		<u>Modell 1</u>		<u>Modell 2</u>		<u>Modell 3</u>	
	B	Bet a	B	Bet a	B	Beta	B	Bet a
<i>Konstant</i>			.89***		.95***		.76***	
Hatefulle ytringer								
<i>Konstant</i>								
Hatefulle ytringer	-0.03*	-0.05	-0.03*	-0.05	-0.02	-0.05	-0.02	-0.03
<i>Konstant</i>	.88***							
Født i Norge (ref. født i Norge)								
<i>Konstant</i>								
Født i Norge	-0.05**	-0.07	-0.05**	-0.07	-0.04***	-0.06	-0.04 *	-0.05
<i>Konstant</i>	.85***							
Arbeidsledig i fremtiden (ref. Nei)								
Vet ikke	-0.11***	-0.13			-0.11***	-0.14	-0.10***	-0.14
Ja	-0.12***	-0.15			-0.11***	-0.12	-0.10**	-0.10
<i>Konstant</i>	.91***							
Sosioøkonomisk bakgrunn								
<i>Konstant</i>	.12***	.19					.11***	.18
<i>Konstant</i>	.65***							
Justert R2			.006		.025		.058	

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

Modell 1 viser at å motta hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn reduserer sannsynligheten for å orientere seg mot høyere utdanning med 3 prosentpoeng. Å oppleve i større grad å motta hatefulle kommentarer har dermed en negativ sammenheng med orientering mot høyere utdanning, men sammenhengen er liten.

Hvor man er født har ingen effekt på sammenhengen mellom hatefulle ytringer og

orientering mot høyere utdanning og vi finner negative sammenheng mellom å være født i utlandet og orientering mot høyere utdanning, slik som hos guttene. Betydningen av å være født i Norge er betydelig mindre for jentene enn hva den var for guttene, i sammenheng med orientering mot høyere utdanning (å ikke være født i Norge reduserer sannsynligheten for å orientere seg mot høyere utdanning med 5 prosentpoeng for jentene, mens for guttene reduseres det med 10 prosentpoeng). I modell 2 ser vi at sammenhengen mellom hatefulle ytringer og orientering mot høyere utdanning ikke lenger er signifikant, arbeidsledig i fremtiden-variabelen forklarer noe av sammenhengen.

Å tro man vil bli arbeidsledig en gang i fremtiden gjør det 11 prosentpoeng mindre sannsynlig og orientere seg mot høyere utdanning enn om man ikke tror man vil komme til å bli arbeidsledig i fremtiden. Om man er usikker og ikke vet om man vil bli arbeidsledig i fremtiden er det også 11 prosentpoeng mindre sannsynlig å orientere seg mot høyere utdanning enn om man ikke forventer å bli arbeidsledig i fremtiden.

I modell 3 kontrolleres det for sosioøkonomisk bakgrunn og sammenhengen mellom å motta hatefulle ytringer og orientering mot høyere utdanning er fremdeles ikke signifikant. Den negative sammenhengen mellom å tro man noen gang kommer til å bli arbeidsledig og orientering mot høyere utdanning blir noe svakere (Beta-en reduseres fra -.12 til -.10), mens den er det samme for de som er usikre på fremtidig arbeidsledighet (Beta -.14). Det kan bety at å tro man blir arbeidsledig i fremtiden kan henge sammen med (lav) sosioøkonomisk status.

Avslutning

De innledende analysene viser at det er mange videregående-elever i Oslo som orienterer seg mot høyere utdanning. Totalt i utvalget er det 81 prosent som orienterer seg mot utdanning på høyskole etter universitet. Flere ungdommer i Oslo orienterer seg mot høyere utdanning enn unge fra resten av landet. På nasjonalt nivå oppgir 68 prosent at de tror de kommer til å ta utdanning på universitet eller høyskole (Bakken, 2019, s. 40).

Det er jenter som i høyest grad orienterer seg mot høyere utdanning, uavhengig av innvandrerbakgrunn. Før det tas hensyn til andre kjennetegn ved ungdommene har ungdom uten innvandrerbakgrunn noe høyere sannsynlighet for å orientere seg mot høyere utdanning (82,2 prosent), enn unge med innvandrerbakgrunn (78,2 prosent). Forskjellen mellom kjønnene er imidlertid større enn forskjeller mellom unge med og uten innvandrerbakgrunn.

Det som i utgangspunktet er små forskjeller i favør unge uten innvandrerbakgrunn endres imidlertid når det tar hensyn til prestasjonsnivå og familiens sosioøkonomiske status.

Analysene bekrefter tidligere funn som viser at ungdom med innvandrerbakgrunn oftere forventer å ta høyere utdanning enn ungdom uten innvandrerbakgrunn når vi sammenligner ungdom med samme karakternivå og samme sosioøkonomiske bakgrunn (jf. Lauglo, 1996; Bakken & Sletten 2000; Sletten, 2001; Fekjær, 2007; Hegna, 2014; Bakken 2016). For guttene er det her snakk om 12 prosentpoeng høyere sannsynlighet, mens det for jentene er 10 prosentpoeng høyere sannsynlighet. Forskjellene øker enda mer når vi kun ser på ungdom med innvandrerbakgrunn som er født i Norge, særlig for guttene.

Ser vi på spørsmålet om sosioøkonomisk bakgrunn betyr det sammen for unge med og uten innvandrerbakgrunn viser analysene, gjennom et samspillsledd, at sosioøkonomisk bakgrunn betyr signifikant forskjellig for unge med og uten innvandrerbakgrunn. Det å ha lav sosioøkonomisk status slår ikke i like stor grad ut i form av lavere forventninger til å ta utdanning for unge med innvandrerbakgrunn. Dette er i tråd med tidligere forskning og bekrefter at utdanning har høy verdi for ungdom med innvandrerbakgrunn. Som nevnt i innledningen kan dette muligens forklares med at familier som migrerer verdsetter utdanning høyt (seleksjon), samt at selve migrasjonsprosessen familien har gått igjennom har gjort ungdommene robuste, og at når foreldrene har ofret mye ved å migrere blir det rasjonelt for ungdommene å investere utdanning. I tillegg kan et tett «etnisk» nettverk, hvor utdanning er høyt verdsatt, fungere som en form for ressurs for ungdommene som veier opp for lavere sosioøkonomisk bakgrunn. En annen forklaring kan også ligge i selve målingen av sosioøkonomisk bakgrunn. Kindt (2017) fant i sine kvalitative analyser at innvandrere ofte opplever nedadgående sosial mobilitet når de migrerer. Samtidig opplevde ungdommene i Kindts utvalg som hadde foreldre som tilhørte middelklassen i hjemlandet en aktiv involvering i sin utdanning her i Norge som er distinkt for middelklasse. Dermed kan det diskuteres om middelklasse-ressurser allikevel er en del av forklaringen.

Analysene viser videre at det å ha innvandrerbakgrunn betyr omtrent det samme for jenter og gutter når det gjelder orientering mot høyere utdanning. Forestillinger om tydeligere kjønnsroller knyttet til skole for unge med innvandrerbakgrunn – og at det særlig er jenter med innvandrerbakgrunn som satser på skole og utdanning – stemmer dermed ikke overens med resultatene i analysen. Innvandrerdrivet virker på tvers av kjønn, dette er i tråd med funn fra tidligere forskning. Stereotypiske fremstillinger, av unge gutter med innvandrerbakgrunn som aktivt aviser og står i motstand til skolen ser dermed ikke ut til å stemme for det store flertallet av unge gutter med innvandrerbakgrunn. Guttene orienterer seg mot høyere utdanning i litt mindre grad enn jentene, men det gjelder også gutter uten

innvandrerbakgrunn. Når vi justerer for lavere prestasjoner og at flere unge med innvandrerbakgrunn kommer fra familier med lav sosioøkonomisk status framstår «innvandrerdrivet» omtrent like stort blant jenter og gutter. Dette kan tyde på at skolen har høy verdi for familier med innvandrerbakgrunn og at unge med innvandrerbakgrunn (guttene inkludert) også ser på utdanning som en (rasjonell) mulighet for å bedre sin posisjon i samfunnet. Samtidig vet vi fra tidligere forskning at gutter med innvandrerbakgrunn er overrepresentert blant de som ikke fullfører videregående. Det kan tyde på at det er utfordringer knyttet til det å være gutt med innvandrerbakgrunn i den norske skolen – og kanskje særlig knyttet til det å få læreplass i videregående opplæring - som hemmer gjennomføringen.

Denne artikkelen har ikke sett på kjennetegn ved opplæringssystemet som fremmer og hemmer muligheten til å ta høyere utdanning. Det som er undersøkt er derimot om ungdoms egne opplevelser med diskriminering påvirker deres forventinger (og motivasjon) for høyere utdanning. Nærmere bestemt om det å motta hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn kan ha betydning for hvordan unge orienterer seg i forhold til høyere utdanning, samt om forventinger om arbeidsledighet i fremtiden har noen sammenheng med om de tror de kommer til å ta høyere utdanning eller ikke. Det har også vært et poeng om slike faktorer betyr mer for gutter enn jenter med innvandrerbakgrunn.

Når det gjelder det å motta hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn ser det ut til at det ikke har noen betydning for orientering mot høyere utdanning, verken for gutter eller jenter med innvandrerbakgrunn. Dette kan virke overraskende og står i kontrast til de to kvalitative studiene (Rogstad, 2016; Rosten 2017) som ble nevnt i innledningen hvor diskriminering og stereotyper gjorde at guttene fant det rasjonelt å orientere seg vekk fra skolen. Samtidig er det store forskjeller mellom de to studiene og denne analysen. Mens de begge (men på ulike måter) tok for seg stigmatisering og diskriminering fra storsamfunnet og hvordan gutter med minoritetsbakgrunn forstår sine mulighetsrom og handler (rasjonelt) deretter, er det i denne analysen sett på det å motta hatefulle kommentarer og hva det betyr for forventinger til framtidig utdanning. Det er dermed helt andre rammer for både undersøkelsene og temaet.

En antakelse kan være at vi ikke får inntak til hvordan ungdom forstår sine muligheter ved å spørre om opplevelser med hatefulle kommentarer. Det er mulig at stereotyper på et samfunnsplan betyr mer for hvordan ungdommene forstår sine egne muligheter, enn denne typen konkrete opplevelser. I tillegg kan det å motta hatefulle kommentarer slå ulikt ut for

ulike ungdommer. Noen kan bli demotivert å tenke at det ikke er noe vits å ta høyere utdanning, for jeg får uansett ikke innpass i det norske samfunnet. Andre kan motsatt tenke at det i hvert fall er viktig for meg å ta utdanning, fordi veien til en god jobb sannsynligvis blir vanskeligere enn for ungdom med norsk bakgrunn. Hvis dette er tilfelle er det en sjanse for at de to mekanismene utligner hverandre og at det er grunnen til at slike opplevelser ikke gir utslag i regresjonen.

I denne undersøkelsen er det tatt med kjønn for å se på antakelsen om at gutter og jenter har ulike strategier for å imøtekomme diskriminering. I analysene har det å motta hatefulle kommentarer en svak negativ sammenheng med orientering mot høyere utdanning, både for jenter og for gutter. Dermed virker det likt for både jenter og gutter. Kontrollert for sosioøkonomisk bakgrunn og forventninger om arbeidsledighet har det å oppleve hatefulle ytringer ikke lenger noen effekt på sannsynligheten for å orientere seg mot høyere utdanning. Dette tyder på spuriøse sammenhenger. Med andre ord: det at unge som har opplevd hatefulle ytringer (knyttet til etnisitet) noe sjeldnere tror de kommer til å ta høyere utdanning ser ut til å skyldes at disse ungdommene også oftere lav sosioøkonomisk bakgrunn. Samlet sett tyder analysene på at det å oppleve hatefulle kommentarer basert på minoritetsbakgrunn ikke har noen betydning for unge med innvandrerbakgrunns orientering mot høyere utdanning. Det er jo et positivt funn og indikerer at utdannelsesdrivet er såpass robust, at det ikke påvirkes av opplevelser med hatefulle kommentarer. Når det kommer til forventning om fremtidig arbeidsledighet i sammenheng med orientering mot høyere utdanning, har dette ingen betydning for gutter med innvandrerbakgrunn i utvalget. Interessant nok så slår det ut i regresjonen kun for jenter med innvandrerbakgrunn.

Jenter med innvandrerbakgrunn som forventer arbeidsledighet tror litt sjeldnere at de vil ta høyere utdanning. Sannsynligheten for å orientere seg mot høyere utdanning synker med 10 prosentpoeng både for det som er usikre på om de vil bli arbeidsledige i fremtiden og for de som tror de kommer til å bli arbeidsledige en gang i fremtiden, sammenlignet med de som ser mer sikre på at de ikke kommer til å bli det. Hvorfor? Dette faller utenfor rammene av denne oppgaven å undersøke nærmere, men det kunne vært et interessant tema for videre forskning.

Ville vi fått samme resultater om vi så på elever på ungdomsskolen? En begrensning ved studien er at analysene er basert på elever ved videregående skole, bakgrunnen for det er at spørsmålene omkring hatefulle kommentarer kun ble gitt til elever ved videregående skole. Dermed er de som allerede har droppet ut av videregående skole ikke med i undersøkelsen.

De som ikke slutter opp om skolen som sådan er nok også overrepresentert i form av «skulking» eller annet fravær og dette kan være tilfelle på dagen undersøkelsen er gjennomført. Når vi vet at det er særlig gutter (med innvandrerbakgrunn) som ikke fullfører videregående skole må resultatene sees i lys av dette.

En annen begrensning ligger i målingen av innvandrerbakgrunn. Dette er en svært homogen gruppe, med ungdom som enten selv, eller foreldrene, har kommet fra land som varierer mye blant annet når det gjelder hvor utviklet utdanningssystemet er, utbredelse av analfabetisme og i hvilken grad de er preget av krig og ustabilitet. Hva som har vært grunnen til migrasjonen kan også ha betydning. Ideelt sett skulle artikkelen hatt informasjon om ungdommenes landbakgrunn, eller eventuelt kunne gjort ett skille mellom ikke-vestlig og vestlig innvandrerbakgrunn. Dette har ikke jeg fått tilgang til av hensyn til personvern, men variabelen som viser om ungdommene er født i Norge eller ikke, nyanserer den store innvandrerbakgrunn-kategorien noe.

Oppsummerende peker funnene i artikkelen på at ungdom med innvandrerbakgrunn verdsetter utdanning høyt til tross for lavere sosioøkonomisk status og svakere prestasjoner i skolen. Det kan se ut til at et slikt «innvandrerdrivet» er nokså robust, på tvers av kjønn. Analysene viser også at familiens sosioøkonomiske status har litt mindre betydning for orientering mot utdanning blant unge med innvandrerbakgrunn. Innad i gruppen av unge med innvandrerbakgrunn har det lite å si for orientering mot høyere utdanning om de selv har opplevd negative kommentarer knyttet til etnisitet og religion. Analysene fant en negativ sammenheng mellom å tro man blir fremtidig arbeidsledig og å orientere seg mot høyere utdanning for jenter med innvandrerbakgrunn, mens analysen finner ikke denne sammenhengen hos gutter med innvandrerbakgrunn. Kontrollerer vi for om de er født i Norge trer «innvandrerdrivet» enda litt tydeligere fram, særlig for guttene.

Litteratur

- Almquist, Y. B., Ashir, S. & Brännström, L. (2015). *A guide to quantitative methods*. (Version 1.0.3 utg). Stockholm: Stockholm University.
- Arbeids- og sosialdepartementet (2004). *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse*. (St. meld. Nr 49 (2003-2004)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-49-2003-2004-/id405180/sec4#kap10>
- Arai, M., Bursell, M. & Nekby L. (2015). The Reverse Gender Gap in Ethnic Discrimination: Employer Stereotypes of Men and Women with Arabic Names. I *International Migration Review* 50 (2). Hentet fra: <https://doi.org/10.1111/imre.12170>
- Bakken, A., & Sletten, M. Aaboen. (2000). Innvandrerdoms planer om høyere utdanning - realistiske forventninger eller uoppnåelige aspirasjoner? *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 17(1), 27-36.
- Bakken, A. (2003). *Minoritetspråklig ungdom i skolen. Reproduksjon av ulikhet eller sosial mobilitet?* NOVA rapport 15/2003. Oslo: NOVA.
- Bakken, A. (2004). Økt ulikhet i skolen. I *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 4(1), 83-91.
- Bakken, A. (2008) Nye tall om Ungdom. Er kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner avhengig av klassebakgrunn og minoritetsstatus? I *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 8(1), s. 85-93.
- Bakken, A., Borg, E., Hegna, K. & Backe-Hansen, E. (2008). *Er det skolens skyld? Kunnskapsoversikt om skolens bidrag til kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner*. NOVA Rapport nr 4/2008.
- Bakken, A. (2009). *Ulikhet på tvers. Har foreldres utdanning, kjønn og minoritetsstatus like stor betydning for elevers karakterer på alle skoler?* NOVA Rapport nr 8/2009. Oslo: NOVA.
- Bakken, A. & Elstad, J. I. (2012). *For store forventninger? Kunnskapsløftet og ulikhetene i grunnskolekarakterer*. NOVA rapport 07/2012. Oslo: NOVA.
- Bakken, A. (2016). Endringer i skoleengasjement og utdanningsplaner blant unge med og uten innvandringsbakgrunn. Trender over en 18-årsperiode. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 16(1).
- Bakken, A., Frøyland, Lars Roar & Sletten, M. Aaboen. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdataundersøkelsene?* NOVA rapport nr 3/2016. Oslo: NOVA.
- Bakken, A. (red.) (2018). *Ung i Oslo 2018*. NOVA Rapport 6/18. Oslo: NOVA.

- Bakken, A. & Hyggen, C. (2018). *Trivsel og utdanningsdriv blant minoritets elever i videregående. Hvordan forstå karakterforskjeller mellom elever med ulik innvandrerbakgrunn*. NOVA rapport nr 1/2018. Oslo: NOVA.
- Boudon, R. (1974). *Education, Opportunity and Social Inequality. Changing Prospects in Western Society*. New York: John Wiley & Sons.
- Bourdieu, P. & Passeron, J.-C. (1990). *Reproduction in Education, Society and Culture*. London: Sage.
- Bourdieu, P. (1984): *Distinction*. London: Routledge
- Bourdieu, P., & Passeron, J. C. (2006). *Reproduksjonen. Bidrag til en teori om undervisningssystemet*. Oversatt av Peer F. Bundgård. København: Hans Reitzels Forlag.
- Currie, C., Molcho, M., Boyce, W., Holstein, B., Torsheim, T., & Richter, M. (2008). Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) Family Affluence Scale. *Social Science & Medicine*, 66(6), 1429-1436. Hentet fra <http://10.1016/j.socscimed.2007.11.024>
- Elstad, J. I. (2010). Spørreskjemaundersøkelsens fallgruber. I D. Album, M. N. Hansen & K. Widerberg (Red.), *Metodene våre: eksempler fra samfunnsvitenskapelig forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Frøyland, L. R., & Gjerustad, C. (2012). *Vennskap, utdanning og framtidsplaner*. NOVA rapport nr 5/2012. Oslo: NOVA.
- Fekjær, S.N. (2006). Utdanning hos annengenerasjon etniske minoriteter i Norge. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 47(1), 57–93.
- Fekjær, S.N. (2007). New Differences, Old Explanations: Can Educational Differences Between Ethnic Groups in Norway be Explained by Social Background?. *Ethnicities*, 7 (3), 367-389.
- Fekjær, S. N. (2009). Utdanning: Et rasjonelt valg? *Sosiologisk tidsskrift* 04/2009 (Volum 17)
- Hansen, M. Nordli (1984). *Sosiale utdanningsforskjeller. Hvordan er de blitt forklart? Hvordan bør de forklares?* Magistergradsavhandling i sosiologi Oslo: Institutt for sosiologi ved Universitetet i Oslo.
- Hansen, M. Nordli. (1995): *Class and Inequality in Norway*. Rapport 95: 15. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

- Hansen, M. N. (1997). Social and Economic Inequality in the Educational Career. Do the Effects of Social background Characteristics Decline?, *European Sociological Review*, 13(3), s.1–17. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.esr.a018220>
- Hansen, M. N. (1999). Utdanningspolitikk og ulikhet: Rekruttering til høyere utdanning 1985–1996, *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 40(2), 172-203.
- Hegna, K. (2013). Ungdom med innvandringsbakgrunn etter overgangen til videregående opplæring – tapte nettverk og svekket skoletrivsel? *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 13(1), 49-79.
- Hegna, K. (2014). Changing Educational Aspirations in the Choice of and Transition to PostCompulsory Schooling – A Three-Wave Longitudinal Study of Oslo Youth. *Journal of Youth Studies*, 17(5), 592–613. <https://doi.org/10.1080/13676261.2013.853870>.
- Hellevik, O. (2009). Linear versus logistic regression when the dependent variable is a dichotomy. *Quality & Quantity*, 43(1), 59-74. <https://doi.org/10.1007/s11135-007-9077-3>
- Hernes, G. 1974. Om ulikhetes reproduksjon: Hvilken rolle spiller skolen?. I S. Hagemann, M. S. Mortensen (Red.), *I forskningens lys: 32 artikler om norsk forskning i går, i dag, i morgen* (s. 231-251). Oslo: NAVF.
- Hernes, G. & Knudsen, K. (1976). *Utdanning og ulikhet*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hovland, G. (2000): *Hvem ble student under studenteksplosjonen? Betydningen av kjønn, sosial bakgrunn, alder, bosted og karakterer for valg av og opptak i høyere utdanning*. NIFU skriftserie nr. 2/2000. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Hyggen, C. og Gjerustad, C. (2013). Knuste drømmer? Aspirasjoner, yrkeskarriere og mental helse fra ung til voksen. I T. Hammer & C. Hyggen (Red.), *Ung voksen og utenfor: Mestring og marginalitet på vei til voksenliv* (s. 70-87). Gyldendal Akademisk.
- Kindt, M. T. (2017). Innvandrerdrev eller middelklassedrev? Foreldres ressurser og valg av høyere utdanning blant barn av innvandrere. *Norsk sosiologisk tidsskrift* 1(1), 71-86. doi: 10.18261/issn.2535-2512-2017-01-05
- Kindt, M. T. & K. Hegna (2017). Innvandrerdrev på Oslos østkant: Aspirasjoner om høyere utdanning blant yrkesfagelever og elitestudenter med innvandrerbakgrunn i Oslo. I J. Ljunggren (Red.), *Oslo - ulikhetenes by* (s. 229-244). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

- Lauglo, J. (1996). *Motbakke, men mer driv?* Innvandrerdøms i norsk skole. Rapport / UNGforsk nr 6/1996. Oslo: Norges forskningsrÅd Nova/Ungforsk.
- Lauglo, J. (1999). Working harder to make the grade: Immigrant youth in Norwegian school. *Journal of Youth Studies*, 2(1), 77-100.
- Leirvik, M. S (2014). *Mer klasse: Betydningen av «etnisk kapital» og «subkulturell kapital» for utdanningsatferd blant etterkommere av innvandrere* (Doktoravhandling). Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-44614>
- Lie Andersen, P. og Dæhlen, M. (2017). *Sosiale relasjoner i ungdomstida*. NOVA rapport 8/17. Oslo: NOVA.
- Lleris, K., Katznelson, Noem, Nielsen, J. C., Sørensen, N. U. og Simonsen, B. (2009). *Ungdomsliv: mellom individualisering og standardisering*. Fredriksberg: Samfunnslitteratur.
- Massey, Douglas S. & Ficher, Mary J. (2005). Stereotype Threat and Academic Performance: New Findings from a Racially Diverse Sample of Collage Freshmen. *Du Bois Review*. 2 (1): 45-67.
- Mood, Carina. 2010. «Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It». *European Sociological Review* 26 (1): 67-82. Doi: 10.1093/esr/jcp006.
- Owens, Jayanti & Lynch, Scott M. (2012). Black and Hispanic Immigrants`Negative-ability Racial Stereotypes at Selective Collages and Universities in the United States. *American Sociological Association*. 85 (4): 303-325.
- Pollak, R., Otte, G., Scherer. S. & Gangl, M. (2007). Introduction: From Origin to Destination. I S. Scherer, R. Pollak, G. Otte & M. Gangl (Red.), *From Origin to Destination: Trends and Mechanisms in Social Stratification Research*. Frankfurt: Campus Verlag.
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rogstad, J. (red) (2016). *De frafalne. Om frafall i videregående opplæring*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Rosten, M. G (2017). Territoriell stigmatisering og gutter som «leker getto» i Groruddalen. *Norsk sosiologisk tidsskrift* 01/2017 (Volum 1) <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-01-04>

- Schoon, I., Martin, P. & Ross, A. (2007). Career transitions in times of social change. His and her story. *Journal of Vocational Behavior*, 70(1), 78-96.
- Schoon, I., & Parsons (2002). Teenage aspirations for future careers and occupational outcomes. *Journal of Vocational Behavior*, 60(2), 262-288.
- Sletten, M. Aaboen. (2001). *Det skal ikke stå på viljen - utdanningsplaner og yrkesønsker blant Osloundom med innvandrerbakgrunn*. NOVA rapport 8/2001. Oslo: NOVA.
- Støren, L.A: (2006). Nasjonalitetsforskjeller i karakterer i videregående opplæring. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 6(2), 69-86.
- SSB (2008). *Klassifikasjoner. Standard for gruppering av personer etter innvandringsbakgrunn*. Hentet fra <https://www.ssb.no/klasse/klassifikasjoner/82/varianter/816>
- SSB (2017). *Utdanning. Hvordan går det med innvandrere og deres barn i skolen?* Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/hvordan-gar-det-med-innvandrere-og-deres-barn-i-skolen>
- SSB (2018a). *Sysselsetting blant unge*. Hentet fra <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/tyngre-vei-inn-pa-arbeidsmarkedet-for-unge-med-lav-utdanning>
- SSB (2018b). *Befolkningens utdanningsnivå*. Hentet fra <https://www.ssb.no/utniv/>
- SSB (2019a). *Studenter i høyere utdanning*. Hentet fra <https://www.ssb.no/utuvh>
- SSB (2019b). *Gjennomføring i videregående opplæring, 2013-2018*. Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen/aar/2019-06-13>
- Utdanningsforbundet. (u.å). *Frafall i videregående opplæring*. Hentet fra <https://www.utdanningsforbundet.no/var-politikk/utdanningsforbundet-mener/artikler/frafall/>
- Willis, P. (1977). *Learning to labor. How workingclass kids get working class jobs*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited